

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martina Coňková

Pozitivní a negativní dopad střídavé péče u dětí

mladšího školního věku

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Zuzana Hadj Moussová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2013-2016

BACHELOR THESIS

Martina Coňková

**Positive and negative impact of shared custody
on younger children**

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Zuzana Hadj Moussová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 3. února 2016

.....

Martina Coňková

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Zuzaně Hady Moussové, vedoucí mé bakalářské práce, za její profesionální přístup, odborné vedení, cenné rady a trpělivost, které mi poskytovala při vypracování bakalářské práce.

Anotace

Předmětem zájmu předkládané bakalářské práce je střídavá péče a její dopad na děti mladšího školního věku. Práce je rozdělená na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se věnuji definici rodiny, manželství, rozvodu a důvodům, které vedou ke vzniku střídavé péče. Dále se zaměřuji na klady a zápory střídavé péče. V práci se zabývám i dopadem celé situace na dítě. V praktické části pak uvádím příklady střídavé péče na základě vzorku čtyř rodin. Metoda zkoumání je rozhovor s rodinami, doplněný o vyjádření pedagogů.

Klíčová slova

Manželství, rodina, rozvod, střídavá péče, výchova dítěte.

Annotation

The main subject of this bachelor thesis is a shared custody and its impact on school children. The work is divided into theoretical and practical part. The theoretical part deals with the definition of family, marriage, divorce and with the reasons that lead to the shared custody. I focus on the pros and cons of shared custody. The thesis is focused on the impact of the situation on children. I mention examples of shared custody based on a sample of four families in the practical part. The method of examination is an interview with families. It is accompanied by a statement of educators.

Keywords

Child care, divorce, family, marriage, shared custody.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	11
1.1 Definice rodiny	11
1.2 Funkce rodiny	13
1.3 Výchovné styly v rodině	15
1.4 Současný stav	16
1.4.1 Sociologie současné rodiny	16
1.4.2 Rodina v současnosti	17
2 MANŽELSTVÍ.....	18
2.1 Definice manželství	18
2.2 Vznik manželství	19
2.3 Způsob soužití mezi manžely	20
2.4 Rodičovství	21
2.4.1 Motivace vnější.....	22
2.4.2 Motivace vnitřní.....	23
3 ROZVOD.....	24
3.1 Příčiny rozpadu manželství.....	24
3.2 Stadia rozvodu	27
3.3 Proces rozpadu manželství.....	28
3.4 Dítě a rozvod.....	29
3.5 Prožívání rozchodu rodičů u dětí mladšího školního věku.....	30
4 POROZVODOVÁ PÉČE.....	32
4.1 Druhy porozvodové péče o dítě	32
4.1.1 Výhradní péče matky	33
4.1.2 Výhradní péče otce	33
4.1.3 Společná péče	34
4.1.4 Střídavá péče.....	34

5 STŘÍDAVÁ PÉČE	36
5.1 Právní zakotvení střídavé péče	36
5.2 Předpoklady pro střídavou péči	37
5.3 Dítě a střídavá péče.....	39
5.4 Střídavá péče u nás	39
5.5 Střídavá péče v zahraničí	40
5.5.1 Švédsko.....	40
5.5.2 Německo	41
5.5.3 Belgie	41
5.5.4 USA	41
5.5.5 Slovensko.....	42
5.5.6 Pozitivní a negativní stránky střídavé péče.....	42
PRAKTICKÁ ČÁST	45
6 CÍLE VÝZKUMU.....	45
6.1 Metoda rozhovoru.....	45
6.1.1 Pravidla pro realizaci rozhovoru.....	46
6.2 Výzkumný soubor.....	47
6.3 Vlastní šetření	48
6.3.1 Rozhovor č. 1	48
1.1.1. Rozhovor č. 2	52
6.3.2 Rozhovor č. 3	55
6.3.3 Rozhovor č. 4.....	57
6.3.4 Rozhovor s pedagogem č. 1	58
6.3.5 Rozhovor s pedagogem č. 2.....	59
6.4 Zhodnocení výsledků šetření	60
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	65

ÚVOD

Cílem předkládané bakalářské práce je co nejlépe postihnout dopad střídavé péče u dětí mladšího školního věku. Ráda bych vystihla její pozitiva i negativa v kontextu rodiny a samotného dítěte. Rozpad rodiny znamená změnu dosavadních zvyklostí nejenom pro rodiče, ale samozřejmě také pro dítě. To má rádo oba rodiče, v mnoha případech nechápe, co se děje. Rozvod je pro všechny zúčastněné velice náročný po psychické i emocionální stránce. Jde o období zvýšeného stresu v celé rodině. Důležité je, aby dítě trpělo co nejméně, a bylo ušetřeno dohadů rozcházejících se rodičů. Rozluka partnerů nic nemění na skutečnosti, že jsou oba stále rodiči a pojí je péče o jejich společné potomky. Možnost střídavé péče pak představuje jednu z možných alternativ vypořádání se s celou situací. Dítě tak neztrácí ani jednoho z rodičů.

Svou práci jsem rozdělila na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se budu snažit nastínit rodinné klima, dopad rozvodu na rodinu a možná východiska následující péče o děti. Součástí teoretické části pak bude porovnání střídavé péče u nás a v zahraničí. Praktická bude složená z rozhovorů s rodiči a pedagogy, kde budu zkoumat dopad střídavé péče na děti mladšího školního věku. Ráda bych tuto problematiku se všemi pozitivy a negativy postihla co nejkomplexněji a nejsrozumitelněji.

V první kapitole se zaměřím na definici rodiny podle právního systému České republiky, budu se zabývat funkcí rodiny a styly, jež rodina používá při výchově dítěte. V závěru kapitoly se zaměřím na sociologii rodiny a její současný stav.

Tématem druhého oddílu bude manželství, kde podrobně popíšu okolnosti vzniku manželství, vztahy mezi manžely a způsoby jejich soužití. Součástí této kapitoly bude také pojem rodičovství.

Rozpad a rozvod manželství jsou tématem třetí kapitoly, ta se zaměří na příčiny rozpadu manželství, stádia rozvodu a proces samotného rozpadu manželství. Podrobně popíšu to, jak celou záležitost vnímají děti a jaké pocity je během celého procesu provází.

Hlavní téma celé mé práce rozeberu ve čtvrté kapitole, která se celá zaměří na střídavou péči, její výhody a nevýhody. Součástí kapitoly bude srovnání střídavé péče u nás a v zahraničí, vystižení výhod a nevýhod takového uspořádání.

Praktická část se bude skládat z metodologické části a rozhovorů s rodiči. Za důležité považuji především to, jak se s celou situací vyrovnávají děti samotné, jaké jsou jejich pocity a zda jim tento způsob „bytí“ s rodiči vyhovuje či nikoliv. V závěrečné části budu také analyzovat výsledky, jež jsem díky rozhovorům získala.

V práci jsem se snažila vycházet z tradiční literatury a klasických titulů. Dobře jsem využila i některé dílčí internetové zdroje.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

1.1 Definice rodiny

Osvícenství definoval Chevalier de Jacourt v knize *Velká francouzská encyklopedie*. Právě v ní pod heslem rodina uvedl, že je to „společnost, jež tvoří základní výbavu a přirozený stav člověka. Rodina je vskutku občanská společnost ustanovená Přírodou: tato společnost je nejpřirozenější a nejstarší ze všech společností: vytváří základ pro národní společnost, neboť lid anebo národ není nic jiného než celek složený z mnoha rodin.“¹

Rodinu bychom mohli definovat jako nejdůležitější sociální skupinu, ve které se dítě seberealizuje. Rodina a vztahy v ní jsou chráněny *Listinou základních práv a svobod*. Je proto důležité zajistit rodině co nejefektivnější právní ochranu. Obsah pojmu rodina se neustále vyvíjí a mění. Na obecné rovině lze o rodině prohlásit, že je tvořena vztahy různých druhů a stupňů. Nejdůležitější jsou pak vztahy mezi manžely; dále pak vztahy mezi rodiči a dětmi. Rodinu tedy pojí především emocionální a citové vazby.²

V Právním řádu České republiky není pojem rodina definován. Zákon o rodině číslo 94/1963 Sb., který je účinný od 1. 4. 1964, se o rodině zmiňuje pouze v souvislosti s vypořádáním společného jmění manželů a při vrácení daru.³ Zákon o rodině řadíme k právu soukromému. Tento zákon se zabývá manželstvím, založením rodiny a výchovou dětí.⁴

V souvislosti s novým občanským zákoníkem, který vešel v platnost dne 1. 1. 2014, dochází k úpravě rodinného práva. Rodinné právo je v novém občanském zákoníku vymezeno v jeho druhé části, § 655-975. V paragrafu 690 se přímo hovoří

¹ MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnost)*. Brno: Blok 1990, s. 17. ISBN 80-7029-018-8.

² MICHALÍK, J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. [online]. Pardubice: Studio Press 2013 [cit. 2015-11-14], s. 6-7. ISBN 978-80-86532-29-5. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1416932312.pdf>

³ Tamtéž, s. 8.

⁴ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. [cit. 2015-11-14]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/zakon-o-rodine>

o uspokojování rodinných potřeb „Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.“⁵ Neméně zajímavý je i paragraf, který se vztahuje k záležitostem rodiny: „O záležitostech rodiny, včetně volby umístění rodinné domácnosti, popřípadě domácnosti jednoho z manželů a dalších členů rodiny, především dětí, které nenabýly plné svéprávnosti, a o způsobu života rodiny, se mají manželé dohodnout.“⁶

V ústavním zákoně číslo 2/1993 Sb. je rodina zmíněna ve 32 článku, kde je definována takto: „Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena. Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky. Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva. Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona. Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu.“⁷

Dle Matouška je funkcí rodiny péče o děti. Zdůrazňuje navíc její biologickou úlohu a pokládá ji za základ každé lidské společnosti. Dále je podle něj rodina spojovacím článkem mezi generacemi, protože mezi nimi vytváří kontinuitu. Vůči dítěti předurčuje rodina jeho osobní vývoj a vytváří vztahy k jiným skupinám. Dítě je díky rodině nasměrováno na určité hodnoty, zároveň se mu dostává podpory. Dle Matouška je rodina „unikátní a nenahraditelnou institucí.“ Mít rodinu a děti jsou „přední hodnoty lidského života.“⁸

V Psychologickém slovníku je rodina definována jako „společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.“ Hartl navíc definuje funkční rodinu jako tu „v níž dochází k úspěšnému řešení problémů, existuje příznivé emocionální klima...“⁹

⁵ Rodinné právo. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.* ze dne 3. února 2012 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2?strana=3>

⁶ Tamtéž.

⁷ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. *Listina základních práv a svobod* [cit. 2015-11-14]. Dostupné z <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

⁸ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Slon, 1997, s. 8-9. ISBN 80-85850-24-9.

⁹ HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 512. ISBN 80-7178-303-X.

Langmeier považuje rodinu za „biopsychosociální skupinu, která vzniká ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi kterými neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí.“¹⁰

I přes klesající soudržnost rodin, vzrůstajícímu počtu rozluk partnerů, zůstává rodina jedním z nejvýznamnějších opěrných bodů celé společnosti.¹¹

1.2 Funkce rodiny

„Vztah mezi rodiči a dětmi se nerozvíjí v rovině autority a podřízenosti, ale v rovině přátelství. Rozkazování, zakazování, tělesné tresty a další podobné „tradiční“ výchovné metody ustupují do pozadí a jsou nahrazovány výměnou názorů, přesvědčováním, sdělováním stanovisek. Autoritativní rozhodování je nahrazeno diskuzí, na níž se podílejí obvykle všichni členové rodiny.“¹²

Rodina jako funkční celek zabezpečuje mnoho funkcí. Jedná se především o hmotné zabezpečení, stará se o zdraví svých členů, je místem výchovy dětí a vytváří jim adekvátní podmínky, rodina předává kulturní dědictví, určuje morální postoje, podporuje své potomky a usměrňuje je. Důležitou funkci plní rodina ve vztahu ke společnosti, jedná se především o funkci biologickou (reprodukce obyvatel) a kulturní.¹³ V dějinném vývoji lze rodinu chápat jako neustále se proměňující jednotku, některé funkce rodiny se ztrácejí, jiné se vytváří, zužují nebo rozšiřují. Podle amerického sociologa Parsonse¹⁴ vedla strukturální diferenciaci rodiny k proměně široké rodiny v nukleární. Z tohoto období přetrvaly, dle Parsonse, dvě základní funkce: „funkce prvotní socializace dětí a emocionálně psychologické stabilizace osobnosti dospělých“¹⁵

Z pohledu sociální psychologie existuje několik základních funkcí rodiny:

- 1) Biologicko-reprodukční.** Zjednodušeně můžeme říct, že hlavní funkcí rodiny je plodit děti. Pro společnost je rodina důležitá, protože zajišťuje stabilní reprodukci

¹⁰ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, s. 11. ISBN 978-80-247-3181-0.

¹¹ SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, s. 7. ISBN 80-7178-249-1.

¹² KRAUS, B. a V. POLÁČKOVÁ. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, s. 81. ISBN 80-7315-004-2.

¹³ Tamtéž, s. 79.

¹⁴ Talcott Parsons (1902-1979) byl americký představitel strukturálního funkcionalismu. Do okruhu jeho bádání patřila i teorie o rodině.

¹⁵ KRAUS, B. a V. POLÁČKOVÁ. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, s. 79. ISBN 80-7315-004-2.

základnu. V této návaznosti existuje řada sociálních zařízení, které mají rodinu podporovat a pečovat o ni. Jedinec díky rodině uspokojuje své biologické a sexuální potřeby. Skrze rodinu je zajištěna potřeba pokračování rodu.¹⁶

2) Sociálně-ekonomická funkce rodiny zajišťuje hmotné zabezpečení dětí. Každá rodina je zapojena do výrobního ekonomického procesu a zároveň je významným spotřebitelem. Veškerá rozhodnutí ohledně majetku a financí se pak realizují v rodinném prostředí.¹⁷ Je důležité, aby tato funkce neomezovala emocionální fungování rodiny. Rodiče by měli mít, i přes jejich pracovní vytíženost, čas na své potomky. Je třeba najít určitou rovnováhu mezi zaměstnáním a povinnostmi rodiče, aby tak nedocházelo k ohrožení dítěte z hlediska psychologického vývoje.¹⁸

3) Další funkcí, kterou rodina zajišťuje dítěti je **socializačně-výchovná** funkce. Pro dítě představuje rodina první sociální skupinu, se kterou se setká. Rodina působí na své členy v oblastech ekonomických, sociálních, mravních, etických, kulturních či zdravotních. Hlavní úlohou rodiny je připravit dítě na vstup do praktického života. Pro dítě je rodina vzor a v jejím rámci přijímá veliké množství různých informací a zároveň je vyhodnocuje. Na dítě působí celá řada vzorů, včetně kladných a záporných. Dle současné sociologie hovoříme o různých socializačních činitelích, jejichž působení je protikladné. Jedná se především o rodinu, školu, média etc.¹⁹

4) Emocionální funkce má dostatečným způsobem emočně zabezpečovat dítě, pomáhat mu ve vyjadřování pocitů. Rodiče by měli dítěti dávat najevo svou lásku. Dítě by od rodičů mělo cítit především jistotu a bezpečí.²⁰

¹⁶ KRAUS, B. a V. POLÁČKOVÁ. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, s. 79. ISBN 80-7315-004-2.

¹⁷ Tamtéž, s. 80.

¹⁸ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod*. Praha: Grada, 2010, s. 12. ISBN 978-80-247-3181-0.

¹⁹ KRAUS, B. a V. POLÁČKOVÁ. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, s. 80-81. ISBN 80-7315-004-2.

²⁰ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod*. Praha: Grada, 2010, s. 12. ISBN 978-80-247-3181-0.

1.3 Výchovné styly v rodině

Výchovné styly v rodině mohou, ať už v pozitivním nebo negativním smyslu, ovlivnit vývoj dítěte. Výchovné styly můžeme rozdělit na tři základní typy výchovy.

- 1) Styl autoritativní, zde je kladen důraz na podřízení dítěte vůli rodičů. Dítě je nuceno poslechnout každý příkaz od dospělého a to bez výjimky.
- 2) U liberálního stylu je zase naopak dítěti ponechána co největší svoboda. Aktivita dítěte nejsou omezovány.
- 3) Za nejpříznivější se pokládá demokratický styl výchovy, kdy je dítě respektováno jako samostatná bytost. Dítě o sobě, samozřejmě k přihlédnutí k jeho věku, může svobodně rozhodovat.²¹

Vedle těchto tří základních výchovných stylů byly popsány další, které jsou pro vývoj dítěte nevhodné a mohou mu i škodit.

- 1) Výchova rozmazlující, kdy rodiče plní každé přání dítěte. Rodiče dítě ve všem poslouchají a lpí na něm.
- 2) U výchovy zavrhuje rodiče citově svého potomka odmítají. Své chování nejčastěji zdůvodňují potřebou kázně.
- 3) V případě, že se rodiče snaží chránit své dítě před každým rizikem, mluvíme o výchově ochraňující. Rodiče při tomto výchovném stylu brání dítěti v získávání nových dovedností.
- 4) Další druh výchovy, který může dítěti uškodit, je výchova perfekcionista, kdy rodiče u svého dítěte vyžadují perfektní výkony. Dítě má podle této výchovy vynikat prakticky ve všem, co dělá.
- 5) V případě, že výchova kolísá mezi přísností a volností, jedná se o výchovu nedůslednou. Tento způsob výchovy může ovšem vyplývat i z rozdílného přístupu obou rodičů, když např. matka zatajuje před otcem přestupky dítěte.
- 6) Nejhorší variantou způsobu výchovy jsou případy, kdy je dítě týráno nebo zneužíváno. Tento druh zanedbávající výchovy představuje ohrožení vývoje dítěte.²²

²¹ LANGMEIER, J. a D. KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 270. ISBN 80-247-1284-9.

²² Tamtéž.

1.4 Současný stav

1.4.1 Sociologie současné rodiny

„Ke své rodině máme pevný vztah jen proto, že máme pevný vztah k osobě svého otce, matky, k osobě své ženy a dětí. Všechno bylo jinak v době, kdy vztahy, které pramenily z věcí, převládaly nad těmi, které vycházely z osob. V době, kdy celá rodinná organizace měla především udržet domácí statky v rodině a kdy všechny osobní ohledy se ve srovnání s tím zdály podružnými.“²³ Émile Durkheim

Pokud se podíváme do historie, zjistíme, že současná rodina se vyčleňovala postupně tím, že členové rodiny začali sdílet svou vlastní intimitu a svůj vlastní prostor. Dle Parsonse ztratila rodina mnoho ze svých dřívějších funkcí, ty převzaly jiné instituce.²⁴ Pokud hovoříme o současné rodině, můžeme říci, že se spíše jedná o rodinu „vztahovou“. Zastáncem této myšlenky byl především Émile Durkheim, dle kterého je moderní rodina založená především na vztazích. Podle něj je vše, co převezmou instituce, vzato rodině samotné.

Durkheim upozorňuje na velké množství času, které dítě stráví ve škole či s přáteli, to dává do kontrastu s malým počtem hodin, které dítě tráví se svými rodiči. Dnešní stav rodiny pak považuje za jakési reziduum původní rodiny.²⁵ Dnes by bylo možné zmínit například velké množství času, které dítě stráví u televize či u počítače a dát ho po vzoru Durkheima do kontrastu s časem stráveným s rodiči.

Proti této myšlence vystoupil francouzský historik Philippe Ariés²⁶, podle kterého vedlo rozšíření školní docházky k vytvoření nového vztahu k dítěti a k novému pojetí rodiny. Dále Ariés uvádí, že *„jsou dva typy rodin. V prvním je osoba dítěte zanedbávána. Takové rodině záleží na majetku a na pracovní síle. Ve druhém typu spočívá bohatství domácnosti hlavně v dětech a v jejich budoucnosti. To je typ malthuziánský (tj. nakloněný kontrole porodnosti).“²⁷*

²³ SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, s. 11. ISBN 80-7178-249-1.

²⁴ SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, s. 7-20. ISBN 80-7178-249-1.

²⁵ Tamtéž, s. 20.

²⁶ Philippe Ariés byl francouzský historik, člen školy Annales. Přišel s tezí, že ve středověku neexistovalo dětství a je předním odborníkem na tuto problematiku. Philippe Ariés [cit. 2015-11-15]. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Philippe_Ari%C3%A8s

²⁷ SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, s. 20-21. ISBN 80-7178-249-1.

Dle Pierra Bourdieua²⁸ je funkcí moderní rodiny přispívat k biologické a sociální reprodukci společnosti.²⁹

1.4.2 Rodina v současnosti

Stav současné rodiny je výsledkem historického vývoje, momentů a skutečností.

- 1) Několik funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce, v moci rodiny zůstaly pouze některé, proto někteří badatelé hovoří o „krizi“ rodiny.
- 2) Založení rodiny ztratilo svou ritualizovanou podobu. K tomu, aby dva lidé byli spolu, není nutná podmínka legalizace takového soužití. Ve společnosti se zvyšuje procento rodin, které jsou založeny na tom, že spolu partneři žijí (bez manželství).
- 3) V posledních letech dochází v rodinách k nárůstu rozvodovosti. Za nejčastější důvody takového stavu je udáván emancipační proces, nárůst ateismu. Až 40% manželství dnes končí rozvodem, přičemž většina manželství má děti.
- 4) Dochází k celkové proměně struktury rodiny. Počet dětí v rodinách klesá a mizí vícegenerační soužití. Mnoho lidí žije v jednočlenných domácnostech.
- 5) Dnešním trendem je plánované rodičovství, mnoho mladých lidí užívá antikoncepci. Přístupy k přerušení těhotenství jsou velice liberální.
- 6) S prodlužující délkou života se prodlužuje i doba odchodu dětí. Doba, po kterou děti žijí s rodiči, je delší.
- 7) Rodiče si pořizují děti ve vysokém věku a to až po určité době trvání manželství.
- 8) Zvyšují se nároky na čas rodičů, který stráví v práci. Z toho důvodu se zkracuje čas, kdy se rodiče mohou věnovat dětem. Nejvíce tím trpí rodiny s malými a předškolními dětmi. Problémové je i trávení času s rodiči, tzv. „kvalita času“, kdy děti ve volném čase užívají počítač nebo tablet.
- 9) Dalším faktorem je růst vzdělanosti a kvalifikace, což vede k větší zaměstnanosti žen. Jedná se o tzv. „dvoukariérová manželství.“³⁰

²⁸ Pierre Felix Bourdieu (1930-2002) byl francouzský sociolog a antropolog. Pierre Felix Bourdieu [cit. 2015-11-15]. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Pierre_Bourdieu

²⁹ SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, s. 25. ISBN 80-7178-249-1.

³⁰ KRAUS, B. a V. POLÁČKOVÁ. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, s. 83-84. ISBN 80-7315-004-2.

2 MANŽELSTVÍ

2.1 Definice manželství

Nová občanský zákoník definuje manželství v paragrafu číslo 655 tímto způsobem: „*Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“³¹

Hartl v Pedagogickém slovníku definuje manželství jako „*zákonem definované soužití muže a ženy.*“³²

U Hargašové a Nováka najdeme tuto definici: „*Manželství je sexuální uspokojení s milovaným partnerem opačného pohlaví, se kterým jsme ochotni a schopni řídit cykly práce, plození, výchovy dětí a volného času tak, abychom zabezpečili našim potomkům všechny podmínky pro jejich zdravý růst a osobnostní rozvoj.*“³³

Manželské soužití přináší mnoho problémů, partneři se navzájem ovlivňují a sdílí svůj život spolu. Mezi manželi existuje emocionální, sexuální a finanční pouto. Z pohledu sociologie je manželství základem rodiny, jež je základem fungování společnosti. Pokud muž a žena vstoupí do manželství, přijímají tím určité role, jež definuje společnost.³⁴

Práva a povinnosti manželů definuje zákon:

- 1) „*Manželé mají rovné povinnosti a rovná práva.*“
- 2) „*Manželé jsou si navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svůj důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.*“
- 3) „*Manžel je povinen při volbě svých pracovních, studijních a podobných činností brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte, které nenabylo*

³¹ Vznik manželství. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012* [cit. 2015-11-17] Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-1-dil-2>

³² HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 301. ISBN 80-7178-303-X.

³³ HARGAŠOVÁ, M. a T. NOVÁK. *Předmanželské poradenství*. Praha: Grada, 2007, s. 8. ISBN 978-80-247-1730-2.

³⁴ Tamtéž.

*plné svéprávnosti a které žije spolu s manžely v rodinné domácnosti, a popřípadě dalších členů rodiny.*³⁵

2.2 Vznik manželství

Vznik manželství je definován v občanském zákoníku (§655-§676):

*„Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství.“*³⁶

V současné době je manželství existující forma institucionalizace párového vztahu. S manželstvím přichází určitá privilegia a povinnosti. Manželství je společensky spojeno s dospělostí. Se vstupem do manželství získává jedinec novou roli, jež má větší prestiž než role svobodného a zároveň dochází k úpravě sociálních vztahů obou manželů. Současným trendem doby je odklad manželství na pozdější dobu. K důvodům takového kroku patří omezení finančních a sociálních výhod. Další roli hrají postmaterialistické hodnoty, jež kladou důraz na kvalitu života jedince.³⁷

Vstup do manželství znamená základ pro vytvoření rodinného zázemí, manželská role se navíc stává součástí osobní identity jedince.

V manželství uspokojuje jedinec konkrétní psychické potřeby.

- 1) Jednou ze základních potřeb je citová jistota. Manželé mají obvykle společné příjmení a bydliště.
- 2) Uzavřením manželství se člověk začleňuje do sociální struktury a potvrzuje danou sociální normu.
- 3) Manželé většinou mají nějaký společný cíl, který spolu chtějí realizovat. Jedním z takových cílů může být vytvořit hezký domov a zplodit děti. Rodina je místo, kde

³⁵ Manželství. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.* ze dne 3. února 2012 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-1?strana=2>

³⁶ Vznik manželství. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.* ze dne 3. února 2012 [cit. 2015-11-17] Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-1-dil-2>

³⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007, s. 88-90. ISBN 978-80-246-1318-5.

se předávají tradice z rodičů na děti.³⁸

Každý z partnerů, který vstupuje do manželství, má od něho určitá očekávání. Ty mohou být vědomá i nevědomá, pozitivní i negativní. Čím větší je rozpor mezi očekáváním a realitou, tím větší je riziko, že manželství nebude spokojené. Na fungování manželství má vliv několik faktorů:

- 1) Prvních z nich je osobnost partnera. Jedná se o rozpor mezi skutečnými a reálnými vlastnostmi partnera. Osobnost partnera by se neměla přehnaně idealizovat zároveň bychom se měli naučit přijímat i jeho záporné vlastnosti.
- 2) Manželství je zkouška zralosti, odpovědnosti a tolerance obou partnerů. Důležitá je shoda osobnostních rysů partnerů, protože pokud se liší, zvyšuje se riziko konfliktů mezi nimi.
- 3) Každý z manželů pochází z různých rodin, proto má každý svou představu, jak by rodina měla fungovat a vypadat. Při řešení konfliktů je tedy důležité, aby byl partner přístupný kompromisům, protože nikdy nebude dosaženo absolutní shody.³⁹

2.3 Způsob soužití mezi manžely

Tradiční manželství je mnoha mladými lidmi dnes považováno za nemoderní. V našem historickém povědomí je silně zakořeněný patriarchální model manželství, kde má dominantní postavení muž, který ekonomicky rodinu zajišťuje a rozhoduje o důležitých věcech. Žena má naopak úlohu pečovat o rodinu a vytvářet dobré rodinné klima. Vzhledem k silné náboženské, společenské a rodinné kontrole se manželé nerozváděli. Na začátku 20. století byl v Čechách zaznamenán pouze jeden rozvod (1920).⁴⁰

Postupem doby se vyvinul rovnocenný, tzv. unilineární – egalitární model manželství.

³⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007, s. 90. ISBN 978-80-246-1318-5.

³⁹ Tamtéž, s. 92-93.

⁴⁰ HARGAŠOVÁ, M. a T. NOVÁK. *Předmanželské poradenství*. Praha: Grada, 2007, s. 18-19. ISBN 978-80-247-1730-2.

V tomto vztahu jsou si muž a žena rovnocenní. V **tradičním manželství** jsou práva a povinnosti přesně dané a každý ví, co se od něho požaduje. K povinnostem muže patří dle tohoto modelu zabezpečit rodinu po materiální stránce. Je v jeho kompetencích rozhodovat o financích, investicích a je pánem svého volného času. Dle pravěkého modelu muž představuje bojovníka, vůdce a стратега.⁴¹

Naopak od ženy se očekává, že se bude přizpůsobovat svému manželovi, starat se o domácnost a o děti. V sexuální rovině je to právě muž, který má právo iniciovat styk a od ženy se automaticky očekává, že mu vyhoví. V tradiční roli je žena pečovatelka, udržovatelka ohně, je oddaná muži a dětem. V dnešním světě je tento model mladými lidmi odmítán.⁴²

Princip **moderního manželství** je postaven na základu toho, že manželské a rodinné role jsou nezávislé na příslušnosti k pohlaví. Soužití mezi partnery záleží na dohodě, manželství je monogamní.⁴³

V případě **dvoukariérového** manželství je tento vztah založen na tom, že každý z manželů si buduje svou vlastní kariéru, přičemž povinnosti a úkoly spojené s domácností jsou zabezpečovány blízkými i cizími osobami. V případě příchodu dětí je to tradičně žena, která na dobu nezbytně nutnou odkládá své pracovní povinnosti a přebírá tradiční roli v domácnosti.⁴⁴

V případě **otevřeného manželství** jsou pravidla dána dohodou obou partnerů. Tento svazek je většinou spojený s osobní svobodou a volnými sexuálními vztahy.⁴⁵

2.4 Rodičovství

Rodičovstvím dochází ke vzniku hluboké a citové vazby, jež přetrvává mezi partnery celý život. Jedná se o přirozené naplnění manželského svazku a součást identity dospělého člověka.⁴⁶

⁴¹ HARGAŠOVÁ, M. a T. NOVÁK. *Předmanželské poradenství*. Praha: Grada, 2007, s. 18-19. ISBN 978-80-247-1730-2.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž, s. 20.

⁴⁴ Tamtéž, s. 20.

⁴⁵ Tamtéž, s. 21.

Rodičovskou roli můžeme definovat několika body:

- 1) Je silně asymetrická, role rodiče je nezpochybnitelná a nadřazená. Rodiče rozhodují prakticky o všem, co se jejich dítěte týká, zároveň o něj pečují.
- 2) Pokud se dospělý jedinec stane rodičem, tak přijímá doživotní úlohu.
- 3) Dítě je společným potomkem dvou dospělých osob, jedná se o nezrušitelnou vazbu vůči druhému partnerovi.
- 4) Při narození dítěte dochází ke změně životního stylu partnerů. Rodičovství klade velké nároky na zodpovědnost vůči dítěti.⁴⁷

Rodičovství významným způsobem ovlivňuje uvažování a emoční prožívání jedince.

V neposlední řadě přispívá k jeho osobnostnímu rozvoji. Rodiče si vytváří k dítěti vztah, začínají svět vnímat očima jiné bytosti, jsou nuceni potlačit své osobní potřeby a podřídit se potřebám dítěte.⁴⁸

Motivaci k rodičovství členíme na motivaci vnější a motivaci vnitřní.

2.4.1 Motivace vnější

- 1) Zplození potomků a uzavření manželství je považováno za standardní sociální normu, které souvisí se zvýšením společenské prestiže a uznání. Tento sociální tlak
- 2) k vytvoření rodiny ovlivňuje rozhodnutí založit rodinu před 30 rokem života. Je to právě věk 30 let, který je v naší kultuře považován za určitý mezník, kdy je bezdětnost akceptovatelná. Rozhodnutí založit rodinu ovlivňuje ve velké míře ekonomické a materiální zabezpečení (vlastní byt nebo dům), které dovoluje založit rodinu, aniž by si partneři museli něco odříkávat.
- 3) Založení rodiny ovlivňují i zkušenosti z našeho dětství. Především to jsou naše vlastní zážitky z dětství, jež ovlivňují to, jak vnímáme zátěž mateřské a otcovské role. V této návaznosti se uplatňuje model působení matky na dívky.
 - Pozitivní model může příznivě ovlivnit naše rozhodnutí založit rodinu.

⁴⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007, s. 108-109. ISBN 978-80-246-1318-5.

⁴⁷ Tamtéž, s. 109.

⁴⁸ Tamtéž.

- Negativní model v nás může vyvolat odmítavý postoj k rodičovství. Druhou možností této zkušenosti je vytvoření takové rodiny, kterou jsme si sami v dětství představovali.⁴⁹

2.4.2 Motivace vnitřní

- 1) Biologická potřeba je pud, kterým se snažíme zajistit pokračování a zachování rodu. Síla tohoto pudu je různá a každého ovlivňuje jinak. Pokud jsme často ve styku s dětmi, posiluje to naši touhu stát se rodičem.
- 2) Dítě vnáší do manželského vztahu oživení, dává rodičům nové zážitky a zkušenosti. Oproti tomu je může výchova dětí omezovat v jiných oblastech života.
- 3) Už po narození si rodiče k dítěti vytváří silnou citovou vazbu. To může mít za následek oslabení partnerských vztahů, protože velká část pozornosti a lásky je směřována k dítěti.
- 4) Další vnitřní motivací je potřeba seberealizace. Rodičovská role je v tomto případě znakem normality dospělého člověka. Jedinec bez dětí může být společností považován za „podivína“. Někteří rodiče považují dítě za smysl své existence, jejich potomci jim naplňují život v takové míře, že po odchodu dětí z domova mají pocit prázdnoty a problémy s hledáním nového smyslu života.
- 5) Dítě je pokračovatelem rodičů samotných, jejich vlastností, tělesné podoby, hodnot a zvyklostí. Jedná se o symbolickou kontinuitu.⁵⁰

⁴⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007, s. 109-110. ISBN 978-80-246-1318-5.

⁵⁰ Tamtéž, s. 110-111.

3 ROZVOD

Definice zániku manželství začíná v Novém občanském zákoníku paragrafem 754 Sb.. Zde je uvedeno:

„Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.“⁵¹

Dle zákona může manželství skončit; smrtí jednoho z manželů; prohlášením některého z manželů za mrtvého; rozvodem.

V manželství se první krize objevuje po 3-4 letech společného soužití. Tato krize souvisí se změnou životního stylu a omezováním individuálních potřeb partnerů. Nejrizikovějších je pro rozpad manželství prvních 10 let společného soužití. V tomto období ztrácí mladí lidé své iluze a mohou se cítit zklamaní. Změní se u nich styl uvažování a začínají se oprošťovat od nereálných očekávání.⁵²

Krize v manželství přichází nejčastěji se změnou stylu života. Může se jednat o narození dítěte, setrvání ženy v domácnosti, návrat ženy do zaměstnání. Nová role v životě sebou nese nové požadavky, které mohou vyvolat psychické napětí, úzkost, zvyšuje se také riziko radikálního řešení situace.⁵³

V těchto situacích je důležité, aby se lidé naučili řešit partnerské problémy a poskytovat si podporu. K posílení vztahu mezi manželi přispívají děti, majetek a domov.⁵⁴

3.1 Příčiny rozpadu manželství

Konflikty mezi partnery jsou přirozenou součástí vztahu. Může se jednat o každodenní konflikty či pouze o „občasné hádky“. Konflikty mezi partnery se rozvíjely spolu s postupným nastolováním demokratických forem rodiny. V dřívějších dobách, kdy měl rozhodující slovo muž, se žena neodvážila proti muži postavit. Diskuze

⁵¹ Zánik manželství. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.* ze dne 3. února 2012 [cit. 2015-11-18]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-1-dil-5>

⁵² Tamtéž, s. 149-150.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž.

o problémech mohou na jednu stranu přinést možnost najít kompromisní řešení, častěji se ovšem setkáváme s tím, že si každý z partnerů zarputile trvá na svém stanovisku.⁵⁵

Nejčastějšími důvody pro spory v rodině jsou ekonomické problémy, nezáměr o rodinu, konflikty s prarodiči, výchova dítěte, citové odcizení a ztráta zájmu.

Ekonomika v manželství je pokládána za důležitou součást partnerského vztahu. Mladí lidé její úlohu značně podceňují. Jedná se především o mladé muže, pro které je nemilé překvapení, když se dělí s manželkou o svůj výdělek. Další vzrůst výdajů v rodině souvisí s příchodem dítěte. Muži jsou v těchto situacích nuceni omezit některé své vlastní koníčky, aby byly zajištěny základní materiální potřeby dítěte.⁵⁶

Konflikt vzniká v okamžiku, kdy manželka obviňuje svého partnera, že si pro sebe ponechává příliš velkou část peněz. Reakcí manžela většinou bývá, že začne zatajovat svůj skutečný příjem. Z druhého pohledu může manžel obviňovat manželku, že příliš peníze utrácí a nešetří.⁵⁷

V případě, že je jeden z manželů nezaměstnaný, může se rodina dostat do finanční krize. Tím se zhoršují i vzájemné hádky mezi manžely. Nedostatek financí může v rodině vyvolávat pocity úzkosti nebo ohrožení základních existenčních potřeb.⁵⁸

S rodinnou ekonomikou souvisí i rozhodování o tom, do čeho by rodina měla investovat své finanční prostředky (např. vybavení bytu, oblečení, elektronické spotřebiče apod.). Někdo preferuje větší komfort pro děti, někdo lepší vybavení bytu. Do čeho investovat našetřené peníze vytváří další ohnisko hádek a sporů.⁵⁹

Další příčinou konfliktů v rodině může být paradoxně příchod dítěte. Tento **nezáměr o rodinu** pak vzniká většinou na straně otců. V prvních měsících života dítěte se matka přirozeně upírá na své dítě. Naproti tomu otec má nadále své zájmy, přátele, práci a koníčky. Pokud se muž vrací domů pozdě z práce, je to považováno za útok proti manželce a dítěti. Manželka často obviňuje partnera ze sobectví. Celou situaci může navíc zhoršit alkohol.⁶⁰

⁵⁵ MATĚJČEK, Z. a Z. DYTRYCH.. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002, s. 8 an. ISBN 80-247-0332-7.

⁵⁶ Tamtéž, s. 8-10.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž, s. 11.

Další ohnisko sporů tvoří **konflikty s prarodiči**. Existuje mnoho rodin, které žijí s prarodiči v jedné domácnosti. Mladší a starší generace se může střetávat v otázkách výchovy dítěte nebo způsobu bydlení.⁶¹

Výchova a prosperita dítěte jsou dalším, často diskutovaným tématem v rodině. Již od narození dítěte vznikají mezi manžely debaty o tom, jak dítě vychovávat (přísná nebo rozmazlující výchova). Rodiče mají tendenci svádět špatné vlastnosti dítěte jeden na druhého. Navzájem si vyčítají neúspěchy dítěte, např. ve škole. Tyto spory o výchovu dítěte jsou každodenním atributem života v rodině. Přičemž konflikt kvůli výchově může být pouze začátkem, pozornost se pak přesouvá i do jiných oblastí (ekonomika, matka může otci vyčítat malý zájem o rodinu apod.). Největší zátěž při těchto konfliktech nese dítě, které se často stává jakýmsi „hromosvodem“ konfliktu rodičů. V některých případech je dítě dokonce využíváno jako prostředník a rodiče po něm vyžadují „soudcovskou roli“. Dítě se tak dostává do bezvýchodné situace, což u něj vyvolává neklid, napětí a úzkost.⁶²

Dalším jádrem konfliktů mezi partnery je **citové odcizení a ztráta společných zájmů**. To se týká hlavně párů, kde je rozpad rodiny a rozvod završen. Citové odcizení u partnerů je těžko definovatelné. Z výpovědí manželů se nejčastěji uvádí postupující všednost manželství a to, že manželé spolu nezažívají nic nového. Život těchto párů se většinou točí kolem domácnosti a ekonomických starostí. Chybí zde možnost aktivně naplánovat a tvořit budoucnost, chybí nadšení do života a k realizaci plánů. To v konečném důsledku vede k citovému chladu a k postupnému odumírání citového i sexuálního života. Manželství se pro oba partnery stává povinností. Z manželského soužití se doslova „ztrácí radost“. K rozvodu ovšem většinou nedochází. Důvody mohou být ekonomického rázu, případně se bere ohled na děti. Tato manželství jsou pak většinou pouze formální a každý z partnerů hledá únik z takového stavu. Hledání jiného východiska z nudného svazku pak může vést k nevěře jednoho z partnerů.⁶³

Dlouhodobé spory v rodině a citový chlad mohou dovést oba partnery k žárlivosti a nevěře. Žárlivost můžeme definovat jako emoční stav protichůdných

⁶¹ MATĚJČEK, Z. a Z. DYTRYCH.. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002, s. 11-12 an. ISBN 80-247-0332-7.

⁶² Tamtéž, s. 12-14.

⁶³ Tamtéž, s. 14.

pocitů, jakými jsou hluboká láska, strach ze ztráty partnera, beznaděj, deprese, vnitřní neklid a agrese. Žárlivost většinou souvisí se závislostí na partnerovi.⁶⁴

Častou příčinou rozpadu manželství bývá **nevěra** jednoho z partnerů. Pokud se podíváme na statistiky, zjistíme, že nevěra se u jednoho nebo u obou partnerů vyskytuje až u 80 % případů. Větší podíl na nevěře ve vztahu mají přitom muži (až 75 %), u žen se toto číslo pohybuje kolem 50 %. Nevěra může citelným způsobem narušit vztah mezi partnery a vést až k rozvodu.⁶⁵

3.2 Stadia rozvodu

Rozpad a následný rozvod v rodině představuje jedno z nejsvízelnějších období. Zasažení nejsou pouze rodiče a dítě samotné, ale i širší rodina. Rozvod má své sociální, etické a právní aspekty. Jedná se o období zvýšeného stresu pro celou rodinu. Důsledky rozvodu mohou jeho účastníky ovlivňovat celý další život. Řada odborníků řadí rozvod mezi projevy tzv. sociální patologie.⁶⁶

V rámci teorie hovoříme o třech stádiích rozvodu:

- 1) Manželský nesoulad vzniká spíše z drobných rozporů manželů. Partneři často nejsou schopni řešit své aktuální problémy a nemají ochotu ke kompromisům. Tento stav může v některých případech přejít do druhé fáze tzv. manželského rozvratu.
- 2) Manželský rozvrat souvisí s hlubším postižením základních rodinných funkcí. Z časového hlediska může být rozvrat dlouhodobého i krátkodobého charakteru. Jedná se o poruchu funkce výchovné, emoční a ekonomické.
- 3) Třetí, poslední fáze, je samotný rozvod. Jedná se o právní ukončení manželského vztahu. Celý proces je deklarován tím, že se podá návrh na rozvod. Součástí této deklarace je samotné rozvodové řízení. Do celé záležitosti vstupují úřední instituce (soudy, právníci, oddělení péče o dítě).⁶⁷

⁶⁴ MATĚJČEK, Z. a Z. DYTRYCH.. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002, s. 21-24 an. ISBN 80-247-0332-7.

⁶⁵ Tamtéž, s. 25-28.

⁶⁶ Tamtéž, s. 39.

⁶⁷ Tamtéž, s. 39.

3.3 Proces rozpadu manželství

Rozpad manželství provází několik fází.

- 1) První signály možného rozpadu manželství se začínou projevovat v **latentní fázi**. V rodině narůstají problémy provozního charakteru (péče o děti, ekonomika apod.) a problémy partnerského rázu, často je narušena intimita páru.
- 2) Druhou fází je oznámení rozchodu, příp. podání žádosti o rozvod. Tato **spouštěcí fáze** je charakterizována převahou negativního hodnocení manželství (z pohledu iniciátora celého procesu). Ve většině případů se jedná o asymetrický stav, kdy chce rozchod pouze jeden z partnerů. Reakce manželů mohou být rozdílné, shoda je pouze v tom, že oba považují současný vztah za špatný. Vyrovnat se přitom s celou situací musí ten partner, který si rozchod nepřeje. S rozchodem je spojen pocit viny, méněcennosti, opuštěnosti, zrady, objevuje se zlost na partnera. V tomto období uvažují dospělí jedinci nestandardním způsobem. Jsou narušeny rodičovské vztahy, děti jsou přehlíženy, manipuluje se s nimi nebo se k nim rodič nadměrně upíná.
- 3) Vyrovnání se s rozchodem přichází v **transformační fázi**. Touto fází si musí projít oba partneři, ale průběh může být u každého jiný. Po pocitech smutku a zlosti nad celou situací musí dojít k adekvátnímu ukončení vztahu. Psychické reakce jsou více emocionální než racionální. Mezi ty nejčastější patří; neschopnost posoudit celou situaci racionálním způsobem, pocity zklamání; deziluze z nevydařeného manželství; změna sebehodnocení, pocit viny, selhání; obviňování partnera. Rozvod bývá doprovázen konflikty, vzájemným obviňováním nebo neschopností dohody mezi partnery. Jednání partnerů je neférové a navzájem na sebe vytváří tlak. Zcela zapomenuty zůstávají pozitivní zážitky z manželství, komunikace probíhá formou urážek a vzájemného osočování.
- 4) **Dovršení separace a vytvoření nového životního stylu probíhá ve čtvrté fázi**. Z právního hlediska je rozvod formálním ukončením vztahu. Tento stav ovšem nemusí být spojený s rozchodem v oblasti psychické, ekonomické a sociální. Faktický rozchod partnerů tak může přijít za delší dobu, než bylo ukončeno rozvodové řízení. Partneři se musí vyrovnat s přetrvávajícím emocionálním vztahem, který nějakou dobu po rozchodu přetrvává. S tím přicházejí i nové pocity, především pocit prázdnoty, ale i úlevy (konec urážek, konfliktů). V této fázi se řeší dělení majetku a způsob styku s dětmi.

- 5) Celý proces je pak dovršený definitivním rozchodem v **psychické rovině**. Dochází k uzavření jedné životní fáze, k odpoutání obou partnerů. Objevuje se možnost navázání nového vztahu. Důležitou úlohou obou partnerů je pak dohoda o tom, jak bude probíhat péče o jejich děti. Důležité je, aby tato dohoda prospívala dítěti.⁶⁸

3.4 Dítě a rozvod

Rozvrat manželství a rozvod samotný mají zásadním způsobem vliv na vývoj dítěte. Rozchodem rodičů je výrazným způsobem ohrožen osobnostní vývoj dítěte. Dle výzkumů neexistuje věk, ve kterém by dítě nebylo touto situací ovlivněno. Reakce dítěte na tuto skutečnost se liší vzhledem k věku a pohlaví dítěte.⁶⁹

Děti jsou v tomto období vystavovány specifickému druhu psychické zátěže, aniž si to rodiče uvědomují. Tato zátěž nemusí dítě ovlivnit okamžitě, ale může se objevit až v období puberty nebo na začátku dospělosti. Jako příklad můžeme uvést vysoké procento manželství, která jsou tvořena mladými dívkami a muži z rozvedených rodin.⁷⁰

Rozvodem je ukončena jedna etapa života a zároveň dochází ke zklidnění celé situace. Následující spory mezi bývalými partnery se pak hlavně týkají určení styku s dítětem, sporů o výživné nebo majetek. Dítě může docházet k soudním znalcům na vyšetření; je frustrováno, když si má vybrat s jakým z rodičů by chtělo žít. Může se stát prostředníkem, skrze kterého si rodiče vyřizují své účty.⁷¹

Napětí a úzkost mohou vést u dítěte ke zhoršení školního prospěchu, protože se v dítěti hromadí stále více stresu a úzkosti. Obvyklou reakcí rodičů na tuto situaci je trestání dítěte za špatný prospěch. Situace jde dál až do té míry, že rodiče začnou za špatný školní výkon svého dítěte, osočovat jeden druhého. To vede pouze k tomu, že dítě ztrácí o školu definitivně zájem, protože se pro něj stává zdrojem jeho utrpení. Je

⁶⁸ MATĚJČEK, Z. a Z. DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002, s. 39-40. ISBN 80-247-0332-7.

⁶⁹ Tamtéž, s. 40.

⁷⁰ Tamtéž, s. 42-43.

⁷¹ Tamtéž, s. 43.

třeba ještě zdůraznit rozdíl mezi chlapci a dívkami. U chlapců bývá doprovodným jevem agresivní chování ve třídě. Dívky se naopak stáhnou samy do sebe.⁷²

Dalším důležitým aspektem je pro dítě ztráta kontaktu se širší rodinou. Nezřídka se stává, že do porozvodových tahanic vstupují také rodiče manželů. V mnoha případech přestanou prarodiče akceptovat dítě, ke kterému měli do té doby bezproblémový vztah.⁷³

Stres může v dítěti vyvolat i příchod nového partnera jednoho z rodičů. Od dítěte se vyžaduje, aby se s novým člověkem důvěrně seznámilo a mělo k němu důvěru. Vyžaduje se na něm mazlení a láska, kterou dítě ovšem na začátku necítí. V dítěti tato situace vyvolává ambivalentní pocity, nechápe svět lidských hodnot a vztahů.⁷⁴

3.5 Prožívání rozchodu rodičů u dětí mladšího školního věku

Tento věk je u dítěte považován za klidný a vyrovnaný. Pro dítě nastává pouze jedna obtížná úloha, kterou je přechod z mateřské do základní školy. Dítě se učí pohybovat v kolektivu zcela nových dětí a vytváří si mezi nimi místo. Zároveň se učí být odpovědné za své povinnosti ve škole. Zde může čerpat ze svých zkušeností předškoláka.⁷⁵

Rodič by měl být ke svému dítěti otevřený a upřímný. Pravidlem je nic nezamlčovat, neočerňovat druhého z partnerů před dítětem. Způsob komunikace s dítětem by mělo být pouhé konstatování faktů. Důležité je nechat dítěti prostor k jeho vlastním otázkám a komentářům. Díky tomu se rodič dozví, co dítě trápí. Dítěti by mělo být vysvětleno, že je důležité, aby se vídalo s otcem i matkou. Matka i otec mají u dítěte neoddiskutovatelné postavení, oba dva se podílí na výchově a vývoji dítěte.⁷⁶

Období mladšího školního věku je považováno za dobu, kdy dítě prožívá „kritický realismus“. Život dítěte v této etapě není ovlivněn žádnými fantasiemi

⁷² MATĚJČEK, Z. a Z. DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002, s. 43-44. ISBN 80-247-0332-7.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž, s. 46.

⁷⁵ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, s. 92-93. ISBN 978-80-247-3181-0.

⁷⁶ Tamtéž.

a dovede se více zapojit do reality každodenního života. Z toho důvodu vyžaduje dítě od rodičů informace konkrétního rázu. Dítě je chytré a mnohdy konfrontuje jednoho rodiče s tím, co mu řekl druhý rodič. Velice mu záleží na tom, aby mu byly podány pravdivé informace. Dítě je samo aktivně vyžaduje a můžou se u něj projevit i pocity nevole, pokud zjistí, že mu některý z rodičů lhal. V tomto věku by dítě mělo znát své povinnosti, aby tak mohlo pomáhat rodičům. Mělo by rozumět rozdílu mezi správným a špatným chováním. Rodič by měl naopak být dítěti nápomocný a snažit se mu vše vysvětlit.⁷⁷

Faktory, které umožňují dětem zvládnout negativní zážitky z rozvodu, pak jsou:

- 1) Dostatek kontaktu s oběma rodiči.
- 2) Vztah rodičů by měl být co nejméně konfliktní.
- 3) Dále se doporučují kvalifikované a citlivé výchovné metody vůči dítěti.
- 4) Snažit se o minimum změn v životě dítěte.
- 5) Společenská podpora pro děti a rodiče.⁷⁸

⁷⁷ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, s. 92-93. ISBN 978-80-247-3181-0.

⁷⁸ WARSHAK, R. *Revoluce v porozvodové péči*. Praha: Portál, 1996, s. 113-114. ISBN 80-7178-089-8.

4 POROZVODOVÁ PÉČE

4.1 Druhy porozvodové péče o dítě

Postavení dítěte po rozvodu manželů definuje zákon v paragrafu číslo 755 Sb., kde je stanoveno:

„Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byli by rozvod v rozporu se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu...“⁷⁹

„Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.“⁸⁰

Soud by tedy měl při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy přihlédnout k citové orientaci dítěte, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám na sourozence, prarodiče a jiné příbuzné. Důležitým kritériem je i materiální zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů. V případě citových vazeb a výchovných schopností rodičů by měl rozhodnutí usnadnit znalecký posudek.⁸¹

Česká právní úprava rozlišuje tři druhy porozvodové péče, přičemž střídavá péče bude podrobně rozebrána v následující kapitole.

- výhradní péče (dítě je ve výhradní péči matky nebo otce)
- společná péče
- střídavá péče

⁷⁹ Rozvod manželství. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.* ze dne 3. února 2012 [cit. 2015-11-19]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-1-dil-5>

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ DUDOVÁ, R. a Š. HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, s. 73. ISBN 978-80-7330-124-8.

4.1.1 Výhradní péče matky

Dle statistik z roku 2008 je největší počet dětí svěřen do péče matky, jedná se o 84,7%. Vztahy jsou upraveny velice jednoduše a to tím, že matka žije s dítětem. Otec se naproti tomu s dítětem vídá např. 1x za 14 dní o víkendu. Nevýhoda je spatřována v tom, že dítě nevidí základní vztah mezi mužem a ženou, kteří žijí společně. Platí nadále to, že každý z rodičů může dál dítěti předávat své zkušenosti a podílet se na jeho výchově.⁸²

K výhodám této úpravy patří:

- Dítě, které je svěřeno do výhradní péče jednoho z rodičů, žije pod jednotnou výchovu. Druhý rodič většinou do výchovy nezasahuje, protože se s dítětem často nevidí.
- Dítě obklopuje jedno stabilizované prostředí, které dobře zná. K druhému rodiči pouze „jezdí na víkend“.
- Plusem může být i skutečnost, že vnímá jednu rodičovskou roli.⁸³

Nevýhody výhradní péče:

- Nemá možnost poznat roli druhého rodiče. Nezná mužskou a otcovskou roli a s tím související mužský „pohled na svět“, názory, postoje a názory k určitým situacím.
- Dítě nevnímá otce v běžných všedních situacích, ale poznává ho pouze na základě víkendových návštěv, které se ve většině případů odehrávají aktivním způsobem (návštěva ZOO, kino, nákupy).
- Může pokřiveným způsobem vnímat matku a její chování jako stresové (práce, vaření, školní povinnosti). Dítě může mít pocit, že na něj matka nemá čas.
- Domácnost matky se často potýká s finančními problémy, proto nemůže dítěti dopřát vše, co by chtělo.⁸⁴

4.1.2 Výhradní péče otce

Případů, kdy je dítě svěřeno do výhradní péče otce, je velice málo. Podle statistik se jedná přibližně o 8,6% všech případů.⁸⁵

⁸² ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, s. 132. ISBN 978-80-247-3181-0.

⁸³ Tamtéž, s. 132-133.

⁸⁴ Tamtéž, s. 133.

⁸⁵ Tamtéž, s. 134.

Výhody této péče jsou:

- První z výhod je jednotná výchova dítěte. Otec se pak většinou v péči o dítě s někým dělí, většinou to bývá jeho matka. Ovšem v těchto případech je zapotřebí, aby to byl otec, kdo nastaví výchovné mantinely.
- Dítě v plné míře vnímá otcovskou roli např. postavení, schopnost starat se, organizovat čas atd.⁸⁶

Nevýhody výhradní péče otce:

- Dítěti velice schází role matky. Chybí mu možnost objetí, pochování či přitulení se. Někdy tuto roli nahrazuje babička nebo otec.
- V případě, že se o dítě stará i babička, může být výchova nejednotná. Pravidla je třeba sjednotit.⁸⁷

4.1.3 Společná péče

V případě, že rodiče žijí po rozvodu dál v jednom bytě, mluvíme o společné péči. Postavení dítěte vůči jeho rodičům se nemění a není nijak upravováno. O společné péči mluvíme i v případě, kdy je dítě blízké věku zletilosti a s rodiči vlastně už nežije. Tento způsob výchovy klade na rodiče velké nároky, protože se oba musí o záležitostech dítěte domluvit. Problematická může být finanční otázka při nakupování běžných potřeb pro dítě a chod domácnosti.⁸⁸

4.1.4 Střídavá péče

Pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají také o výchovu zájem, může soud dítě svěřit do střídavé výchovy obou rodičů, pokud je to v zájmu dítěte a budou tím lépe zajištěny jeho potřeby.

Střídavou péči lze definovat jako: *„prevenci odcizení mezi rodiči a dítětem (obvykle otcem, se kterým matka po rozvodu nežije ve společné domácnosti), klade však velmi vysoké nároky na schopnosti rodičů po rozvodu spolupracovat. Rozhodnutí o střídavé péči by mělo být podmíněno dohodou rodičů, a to nejen o pobytu dítěte, ale i o výživném. Nevýhodou střídavé péče může být, že dítě přijde o stálý domov. Pokud by*

⁸⁶ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, s. 134. ISBN 978-80-247-3181-0.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ DUDOVÁ, R. a Š. HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, s. 74-75. ISBN 978-80-7330-124-8.

tato péče měla vést k tomu, že dítě nemůže navštěvovat stále stejnou školu, věnovat se stejným mimoškolním aktivitám a setkávat se se stejnými vrstevníky, byla by pro dítě opatřením stresujícím. ⁸⁹

Nejčastěji je to tak, že dítě dochází k jednomu i druhému rodiči, tedy střídá rodičů i prostředí.

Podle řady autorů je pocit ztráty způsobené rozvodem při střídavé péči menší. Děti si nemusí vybírat mezi rodiči a nejsou ochuzeny o nic z toho, co jim mohou matka a otec nabídnout. Vztah obou rodičů s dítětem bývá hlubší. Střídavá péče má výhody i pro rodiče. Nepřicházejí o každodenní radosti a starosti dítěte a vyváženost uspořádání poskytuje větší prostor na pracovní a osobní život obou rodičů. Střídavá péče je detailněji popsána v kapitole č. 6.

⁸⁹ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 229. ISBN 80-7178-548-2.

5 STŘÍDAVÁ PÉČE

5.1 Právní zakotvení střídavé péče

Střídavá péče byla do českého právního řádu zavedena zákonem č. 91/1998 Sb., jenž novelizoval platný a účinný zákon o rodině. Změna se týkala § 26 odst. 2, kde bylo zaneseno, že „*Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.*“⁹⁰ S tím se stala střídavá výchova legislativně vymezenou možností způsobu uspořádání vztahů mezi rodiči a dětmi. I přes toto vymezení se ukázalo, že střídavá péče není českými soudy příliš využívána, vzhledem k tradičnímu svěřování výchovy do rukou matky. V praxi se střídavé péče uplatňuje především v případech, kdy se rodiče jsou schopni dohodnout, a opatrovnický soud shledá, že jsou oba schopni řádné výchovy.⁹¹

Nálezem ze dne 26. května 2014 došel Ústavní soud k rozhodujícímu závěru, které upravoval vztahy mezi rodiči a nezletilými dětmi. Je zde stanoveno, že „...v případě, rozhodování o svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů, je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Z toho plyne, že pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o výchovu zájem a pokud oba dbali kromě řádné péče o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní, svěření dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, který vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte právě toto jiné řešení. Obecné soudy nemohou střídavou péčí vyloučit z důvodu, že s tímto způsobem výchovy jeden z rodičů nesouhlasí, protože chce mít dítě ve výlučné péči.“⁹² V dalším nálezu Ústavního soudu je stanoveno, že „z ústavněprávního hlediska neobstojí ani poukaz stěžovatelky na velkou vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů, neboť toto hledisko samo

⁹⁰ Střídavá péče novým standardem v péči o nezletilé? [cit. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/stridava-pece-novym-standardem-v-peci-o-nezletile>

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

*o sobě není dle názoru Ústavního soudu důvodem, který by a priori vylučoval vhodnost střídavé výchovy nezletilého dítěte.*⁹³

V novém občanském zákoníku je střídavá péče zakotvena v § č. 907, kde je uvedeno: „*Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.*“⁹⁴

5.2 Předpoklady pro střídavou péči

Základním znakem střídavé péče je to, že dítě žije po určitý časový úsek s každým z rodičů. V zákoně není uvedeno, po jaké době by ke střídání mělo docházet. Soudní praxe uplatňuje model střídání po měsíci, ale schvalují se i dohody o střídání po týdnu. Rodiče dítěte by měli být k výchově způsobilí, musí mít o střídavou výchovu zájem. Vše musí být v zájmu dítěte a zajišťovat jeho potřeby.⁹⁵

Rodičům se doporučuje začít praktikovat střídavou péči od 3 let věku dítěte. Někteří odborníci se ovšem přiklánějí k tomu, aby se střídavá péče začala praktikovat až u dítěte ve věku 10 let, tedy na konci mladšího školního věku. V tomto věku by dítě mělo být schopné více o této změně samo rozhodnout.⁹⁶

Předpoklady pro střídavou péči jsou následující:

- Především je to domluva a chuť rodičů. S tím je spojené překonání vzájemných rozporů a vzteku jeden na druhého. Důležité je to, aby se rodiče zaměřili na věci, které jsou dobré pro dítě. Rodiče by se neměli vracet k tomu, co prožili a nic si nevyčítat.
- Dalším předpokladem pro střídavou péči je souhlas dítěte.

⁹³ Střídavá péče novým standardem v péči o nezletilé? [cit. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/stridava-pecce-novym-standardem-v-peci-o-nezletile>

⁹⁴ Poměry mezi rodiči a dítětem. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.* ze dne 3. února 2012 cit. 2015-12-01]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-2-dil-2?strana=8>.

⁹⁵ DUDOVÁ, R. a Š HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, s. 75. ISBN 978-80-7330-124-8.

⁹⁶ ŠPANHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, s. 140. ISBN 978-80-247-3181-0.

- Vzdálenost mezi dvěma bydlišti by neměla být příliš velká. Dítě by mělo navštěvovat jednu základní školu. V české literatuře převládá názor, že na fungování střídavé péče je nezbytné, aby byly bydliště obou rodičů blízko sebe a aby rodiče byly schopny udržovat normální věcný vztah a komunikovat v záležitostech týkajících se dítěte. Je také vhodné, aby výchovné požadavky rodičů nebyly diametrálně odlišné. Spolupráce a kontakty rodičů jsou intenzivnější než při klasickém uspořádání. Střídavá péče také může být finančně nákladnější, protože je třeba udržovat dva dostatečně velké domovy na to, aby v nich dítě mělo svůj prostor.
- Za klíčové se považuje vymezení toho, kdo je za co odpovědný. V případě, že bude dítě u otce, tak on bude zodpovědný za přípravu svačiny a dítěte do školy. Jedná se o jasnou odpovědnost ve vztahu k dítěti. Rodiče by se zároveň měli na základních pravidlech výchovy domluvit, aby pak dítě nezneužívalo postoje jednoho z rodičů a celá situace jej nemátla.
- Rodiče by měli být schopní mezi sebou komunikovat. Měli by se navzájem informovat o zásadních událostech a věcech ohledně dítěte.
- Dále se vyžaduje určitá flexibilita dítěte, které je schopné být několik dnů u jednoho a pak u druhého z rodičů. Mělo by vnímat zázemí a stabilitu prostředí u každého z rodičů.
- Mimoškolní aktivity jsou další oblast, na které by se měli rodiče domluvit. V případě, že se dítě někam přihlásí, měli by mu zajistit doprovod na dané místo.
- Neméně důležitá je i otázka financí. Na půl by se měli dělit náklady na kroužky, telefon pro dítě či školní družinu.⁹⁷

Dle Klimeše⁹⁸ jsou „*pro střídavou výchovu vhodní jen ti rodiče, kteří jsou schopni zachovat výchovnou koalici – byť s pomocí mediátorů a psychologů.*“ Rodiče by měli být schopní zachovat „výchovnou rodičovskou koalici“, která by zaručila, že dítě bude vychováváno v jednom stylu. V případě, že o dítě mezi rodiči panuje napětí a spory, ohrožuje to vývoj dítěte samotného. Rozhodnutí o střídavé výchově sebou přináší osobní oběť – jedná se především o potřebu styku s bývalým partnerem. Dále

⁹⁷ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, s. 140-141. ISBN 978-80-247-3181-0.

⁹⁸ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*. [online] 2009, s. 8-9. [cit.2015-12-08]. Dostupné z http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

např. upravit svůj život do týdenního režimu. Dle zkušeností není dobré dětem vnucovat svého nového partnera a snažit se je k čemukoliv nutit.⁹⁹

Dále je dle Klimeše *„jedním z průkazů osobností zralosti rodičů schopnost dohodnout se na střídavé výchově a s plným vědomím vzít na sebe závazky a obtíže z ní plynoucí. Je to de facto obnovení zbytku manželského slibu. Pokud rodiče nejsou schopni či ochotní se společně dohodnout v tak zásadní věci, jako je střídavá výchova, nebudou schopni udržet výchovnou koalici ani v jiných oblastech. Proto se střídavá výchova nesmí nařizovat proti vůli jednoho z rodičů. Pak není záruka, že rodič na sebe aktivně vezme závazky z ní plynoucí.“*¹⁰⁰

5.3 Dítě a střídavá péče

Ve vztahu k dítěti definuje Špaňhelová obecná doporučení. Na dítě je podle ní třeba postupovat velice „pomalu“. Změny by měly přicházet postupně, rodiče by měli s dítětem dostatečně o celé situaci komunikovat. Ptát se ho, zda mu někdo o celé záležitosti říkal ve škole či kroužku. Velký důraz je kladen také na místo a dobu předání dítěte mezi rodiči. Ideální je domácí prostředí nebo nějaké neutrální místo. Čas by měl být předem domluvený a dítěti sdělen dopředu. Rodiče by měli mezi sebou komunikovat takovým způsobem, aby věděli, kde se ten druhý nachází. Měli by znát rozpoložení dítěte a vědět o událostech, které souvisí s jeho emočním stavem.¹⁰¹

5.4 Střídavá péče u nás

Dle statistických údajů bylo v České republice za rok 2010 vysloveno 867 rozsudků o střídavé péči oproti 20 tisícům případů, kdy dítě bylo svěřeno do péče

⁹⁹ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*. [online] 2009, s. 8-9. [cit.2015-12-08]. Dostupné z http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 9.

¹⁰¹ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, s. 142-143. ISBN 978-80-247-3181-0.

matky. I přes zanedbatelné množství těchto rozsudků je zde patrný nárůst oproti roku 2005, kdy do střídavé péče bylo svěřeno 423 dětí. V roce 2006 to bylo 542 dětí, v roce 2007 621 případů, v roce 2008 se jednalo o 659 svěření do střídavé péče a v roce 2009 711 těchto kauz. Někteří rodiče považují toto uspořádání za spravedlivé a nekonfliktní. Dítě je nadále vychováváno otcem i matkou. Rodiče jsou pak spolu „nuceni“ o základních věcech dítěte komunikovat. Oproti těmto několika výjimkám je střídavá péče většinou rodiči kritizována a odmítána. Většinou je to dané stereotypem mateřské a otcovské role.¹⁰² Dle čísel u nás není střídavá péče často praktikována, jiná situace je ovšem v zahraničí, kde je uplatňována mnohem více.

5.5 Střídavá péče v zahraničí

5.5.1 Švédsko

Ve Švédsku se v případě rozvodu rodičů dítě neřeší, protože je automaticky přiděleno do společné péče rodičů. Těm zůstává stejná odpovědnost jako před rozvodem a o věcech dítěte se rozhodují společně. Pokud tato péče o dítě nefunguje, mohou se obrátit na soud, aby otázku péče rozhodl. Soud může dítě svěřit do výhradní péče, kdy rozhodující pravomoc a rodičovská odpovědnost náleží pouze jednomu z rodičů. Druhý z rodičů má nárok na styk s dítětem. Další možností je střídavá péče. V tomto případě soud rozhoduje o bydlišti dítěte nebo o případném střídavém bydlišti v rámci společné péče. Soud se ve většině případů snaží rozhodnout v nejlepším zájmu dítěte.¹⁰³ Souhrnně lze říci, že ve Švédsku se otcové i matky věnují dítěti oba již od jeho narození, proto je střídavá péče zde logickou volbou.¹⁰⁴

¹⁰² NOVÁK, T. *Střídavá péče o dítě*. Praha: Portál, 2013, s. 33-34. ISBN 978-80-262-0342-1.

¹⁰³ Švédsko [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.jedendomov.cz/stridava-pecce-ve-svete/168-pravda-o-stridave-peci-v-eu-5>

¹⁰⁴ Střídavá péče není žádná idyla, ale každodenní dřina [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.vitalia.cz/clanky/stridava-pecce/>

5.5.2 Německo

Stejně jako ve Švédsku soud při rozvodu dítě neřeší. Dítě automaticky přechází do společné péče obou rodičů. Oba dva mají stejnou rodičovskou zodpovědnost jako za trvání rodiny. Mohou mezi sebou také sepsat dohodu o výkonu rodičovské odpovědnosti. Tato dohoda musí odpovídat nejlepším zájmům dítěte. Při sporu mezi rodiči se je soud snaží motivovat k uzavření jakékoliv dohody, která bude oběma vyhovovat. Jedná se o tzv. Cochemský model¹⁰⁵. Pokud společná péče nefunguje, proběhne soud, přičemž dítě pak může být svěřeno do výhradní péče, kde má rozhodovací pravomoc jen jeden z rodičů. Druhý z nich má právo na styk s dítětem. Vyživovací povinnost trvá v Německu do doby, než je dítě schopné se samo živit.¹⁰⁶ V Německu je střídavá péče praktikována celkem u 40% všech rozpadlých rodin.¹⁰⁷

5.5.3 Belgie

Společná rodičovská odpovědnost platí v Belgii od 90. let 20. století. Přednost střídavé péči byla odsouhlasena roku 2006. Soud v Belgii nemusí střídavou péči nařídít u všech případů. Může ovšem písemně a přezkoumatelně zdůvodnit její zamítnutí. Žádost o střídavou péči musí být přednostně přezkoumána i v případě, že o ni zažádá jeden z rodičů. Zavedení střídavé péče znamenalo pro první léta zklidnění rodičů při rozchodu a lepší přizpůsobení nové situaci.¹⁰⁸

5.5.4 USA

Opatrovnictví je v každém státu unie řešeno zvlášť. Střídavá péče byla v USA přijata jako rovnocenné uspořádání koncem 80. a počátkem 90. let. Ze státu jsou průkopníky v této péči především Kalifornie a Arizona, kde byla střídavá péče v roce 1998 praktikována zhruba v rozmezí 12% až 27% rozvedených rodin. V Kalifornii je

¹⁰⁵ Cochemský model uspořádání znamená, že v případě rozvodu, si manželé k soudu přinesou pouze jeden list, kde je věcně podaný návrh na porozvodové uspořádání. Soud je následně odešle do poradny, kde s pomocí sociálních pracovníků řeší další péči o dítě. Musí se na výsledku dohodnout a vítězí většinou střídavá péče. Německo [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/168-pravda-o-stridave-peci-v-eu-5>

¹⁰⁶ Německo [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/168-pravda-o-stridave-peci-v-eu-5>

¹⁰⁷ Střídavá péče není žádná idyla, ale každodenní dřina [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.vitalia.cz/clanky/stridava-pece>.

¹⁰⁸ Střídavá výchova ve světě [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.stridavka.cz/stridava-vychova-ve-svete.html>

průměrný čas, který otec stráví s dětmi 30%. Kolem 60 % dětí má s otcem kontakt každý týden.¹⁰⁹

5.5.5 Slovensko

V roce 2010 začal na Slovensku platit zákon, kde je zakotvena možnost střídavé péče. Podmínkou je to, aby oba z rodičů měli o tento druh výchovy zájem. Na Slovensku funguje i tzv. Liga otců, kteří bojují za svá práva u svých dětí. Tato organizace přesvědčila část poslanecké sněmovny k podání návrhu novely zákona o střídavé péči. Tato úprava ovšem neprošla.¹¹⁰

5.5.6 Pozitivní a negativní stránky střídavé péče

Střídavá péče jako způsob uspořádání vztahů mezi rodiči a dítětem sebou nese svoje výhody i nevýhody. Nejlepším zájmem dítěte je bezpochyby úplná rodina. Bohužel rozvodům a rozchodům mezi rodiči se zabránit nedá. Rozvod zasáhne celou rodinu, ale nejvíce trpí děti. Při rozvodu děti nejprve napadne, kdo to zavinil. Mají tendenci se v těchto situacích obviňovat. Mohou si říkat, že zlobily a nedokázaly dát rodiče dohromady. Dítě jistě potřebuje oba rodiče, a proto by se mě mělo nadále s oběma stýkat co nejvíce. Je důležité si ovšem uvědomit, že střídavá péče není totéž, co mít oba rodiče. Do života dítěte patří vedle rodičů i další jistoty, které jsou pro něj důležité. Dítě potřebuje cítit, že někam patří, že má někde svoji základnu.¹¹¹

Střídavá péče je jednou z variant řešení péče o děti po rozvodu. Střídavá péče by nikdy neměla být nařízena tam, kde oba rodiče nejsou schopni upřednostnit zájem dítěte nad zájmy a přáními vlastními. Dítě samotné potřebuje k plnému a harmonickému vývoji své osobnosti lásku a porozumění. Mělo by vyrůstat v ovzduší přízně, morálního i materiálního zabezpečení. V útlém věku by dítě mělo být odloučeno od matky pouze za výjimečných okolností.¹¹²

Závěrem lze říci, že střídavá péče v žádném případě funkční rodinu nenahradí, protože chybí to základní – každodenní spolupráce a komunikace mezi rodiči. Důležité

¹⁰⁹ Střídavá výchova ve světě [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.stridavka.cz/stridava-vychova-ve-svete.html>

¹¹⁰ Slovensko [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/140-novela-zakona-na-slovensku-neprosla>

¹¹¹ Novák, *Střídavá péče o dítě*. Praha: Portál, 2013, s. 43 an. ISBN 978-80-262-0342-1.

¹¹² Tamtéž.

je, aby se rodiče na střídavé péči domluvili a oba s ní souhlasili. Bez toho toto uspořádání nemůže fungovat.¹¹³

Ne každý z rodičů je schopný vcítit se do psychiky svého dítěte. Existuje celá řada obranných mechanismů narušujících reálné, byť subjektivně i bolestné hodnocení situace. Jsou děti, které se velice těžko přizpůsobují změnám prostředí. Jiné děti výrazně preferují jednoho z rodičů a s druhým si nerozumějí. V těchto případech je pro ně střídavá péče těžko přijatelná.¹¹⁴

Výhody střídavé péče:

- Dítě žije u obou rodičů, vnímá jejich vlastnosti, zájmy, vnímá tedy vše rovnoměrně v rámci času a není připraveno o jednu roli ať už mateřskou nebo otcovskou.
- Dítě čerpá z obou rodičů, může se zeptat každého na to, co ho zajímá a na co má rodič schopnost mu odpovědět.
- Dítě poznává přístup každého rodiče k životním situacím, vnímá, jak se umí postavit k problémům, protože díky pozorování života dvou odlišných prostředí může dítě poznávat přístup rodičů k řešení problémů a jejich názory.
- Rodič si může své povinnosti, nebo zájmy více naplánovat - ve dnech, kdy není s dítětem, může zůstat déle v práci a zase naopak, ve dnech, kdy má dítě u sebe, může být v práci kratší dobu.¹¹⁵

Nevýhody střídavé péče:

- Ve většině případů je to tak, že začátku jsou těžké. Jsou to hlavně maminky, jež si nepřipouštějí, že by se i otec mohl o jejich dítě dobře postarat.
- Často je zde také slabá flexibilita dítěte nebo jeho větší únava při přecházení od jednoho rodiče k druhému. Pro dítě je někdy velice náročné přejíždět mezi dvěma domovy, může se u něj projevit větší únava. Proto je třeba zvážit, pokud by se rodiče rozhodli pro střídavou péči, jak to nejvíce usnadnit sobě i dítěti.
- V některých případech se projevuje i chaos při plnění školních povinností v tom smyslu, že pedagog ve školce nebo ve škole něco řekne dítěti nebo rodiči a ten si

¹¹³ Novák, *Střídavá péče o dítě*. Praha: Portál, 2013, s. 43 an. ISBN 978-80-262-0342-1.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 83.

¹¹⁵ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, s. 141. ISBN 978-80-247-3181-0.

neuvědomí, že v ten den, když má dítě něco přinést, je dítě s druhým rodičem a zapomene mu to říct.¹¹⁶

¹¹⁶ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, s. 141. ISBN 978-80-247-3181-0.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 CÍLE VÝZKUMU

Tato bakalářská práce je zaměřena na střídavou péči v rodinách u dětí mladšího školního věku. Zaměřuje se na celý proces toho, jak se rodina ke střídavé péči dostane. Prvním krokem je samotná žádost o rozvod manželů. Dle zákona nemůže být manželství rozvedeno, pokud není rozhodnuto o samotných poměrech dítěte. Na základě rozhovorů s rodinami chci zjistit, jaké důvody vedly k rozluce manželství, proč manželé zvolili střídavou péči, jak vnímají střídavou péči a jakým způsobem ji praktikují. Zda rodinám toto uspořádání přináší něco pozitivního nebo naopak negativního. Dále se zaměřím na vnímání střídavé péče dětmi samotnými a na to, jak střídavá péče ovlivňuje jejich každodenní život. Součástí výzkumné části budou i rozhovory se dvěma pedagogy, kteří mají ve své třídě dítě se střídavou péčí.

Při výzkumu je třeba brát v úvahu, že každá rodina je individuální a má svá vlastní specifika.

Výzkumné teze

- Střídavá péče je u všech zkoumaných rodin praktikovaná minimálně 2 roky.
- Rodiny mají děti ve věku 6-12 let.
- Rozvodové řízení je u všech rodin ukončené, rodiče žijí odděleně.

6.1 Metoda rozhovoru

Rozhovor je metoda shromažďování dat, která spočívá ve verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta. V anglickém jazyce se používá termín *interview*. Výhodou této metody je to, že je při ní navázán osobní kontakt. To umožňuje hlubší proniknutí do motivů a postojů respondentů. Při rozhovoru můžeme sledovat reakce respondenta na kladené otázky a podle nich řídit další průběh rozhovoru.¹¹⁷

¹¹⁷ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 182. ISBN 978-80-247-1369-4.

To, jak bude rozhovor úspěšný, závisí na schopnosti výzkumníka navázat přátelský vztah s respondentem. Důležité je vytvoření zcela otevřené atmosféry. Vytvoření uvolněného a přátelského vztahu s respondentem se označuje termínem *raport*.¹¹⁸

Rozhovor můžeme rozlišit na strukturovaný, polostrukturovaný a nestrukturovaný.¹¹⁹

Charakteristikou přesně **strukturovaného rozhovoru** je, že tazatel postupuje podle jasně připraveného textu. Otázky a jejich pořadí je přesně určeno. Tazatel k otázkám nepřidává žádný vlastní komentář, pouze otázky čte a zaznamenává je. Důsledně strukturované interview připomíná dotazník. Odlišnost spočívá pouze v tom, že záznam údajů provádí tazatel. Výhodou je to, že takto získané výsledky se dají velice dobře zpracovávat. Nevýhodou je obtížnější navazování přátelského kontaktu mezi tazatelem a respondentem. Strukturované interview působí velice strojeně.¹²⁰

Nestrukturovaný rozhovor se více přibližuje komunikaci mezi lidmi. Tazatel musí vědět, jaké informace chce od respondenta získat. Konstrukce otázek a jejich sled je ponechán na tazateli. Tazatel se může volně vracet k nejasným či zajímavým bodům. Velkou výhodou tohoto typu rozhovoru je snadnější navázání vztahu s respondentem, díky kterému může být docílen upřímnější a bezprostřední projev. Nevýhodou je to, že takto získaný materiál neposkytuje přímo kvantitativně zpracovatelný materiál.¹²¹

Polostrukturovaný rozhovor je kompromis mezi oběma typy. Respondentovi se nabízí alternativní odpovědi, ale výzkumník klade doplňující a upřesňující otázky.¹²²

6.1.1 Pravidla pro realizaci rozhovoru

Rozhovor by měl probíhat za *vhodné situace* s dostatečnou časovou rezervou. Při rozhovoru by neměly být přítomny osoby, kterých se situace netýká. Začínat by se mělo obecnějšími otázkami, které respondenta uvedou do problematiky. Důležité je navázání vztahu s respondentem (*raport*). Tazatel by měl projevovat přirozený zájem o danou problematiku, měl by být taktí a nevтіravý. Vliv má i úprava zevnějšku

¹¹⁸ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 182. ISBN 978-80-247-1369-4.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž, s. 183.

¹²² Tamtéž.

tazatele a jeho chování při rozhovoru. Důležitou roli hraje přesný záznam rozhovoru. Písemný záznam se provádí během rozhovoru nebo po jeho ukončení. Z psychologického hlediska je lepší zaznamenávat odpovědi po skončení interview. Pro záznam můžou být použity i nahrávací zařízení.¹²³

Při rozhovorech s rodiči a pedagogy jsem se rozhodla pro polostrukturovaný způsob vedení rozhovoru. Každou rodinu a jejich osobní příběh považuji za velice jedinečný a téma porozvodové péče za velice citlivé. Snažila jsem se o co nejpřátelštější navázání kontaktu s rodinami. Rozhovor jsem začínala obecnějšími otázkami. Citlivější otázky jako téma důvodů rozchodu manželů jsem většinou nechávala až na samotný závěr. Někteří rodiče se mi otevřeli více, jiní méně, což souvisí se svébytnou osobností každého jedince. V rozhovorech uvádím pouze křestní jména rodičů a dětí pro zachování anonymity. Snažila jsem se o co nejautentičtější zachycení mluvy všech respondentů. U rozhovorů s pedagogy jsem se snažila o konkrétnější a věcnější otázky, proto zde využívám strukturovaný rozhovor. Výsledky rozhovorů a jejich zhodnocení uvádím na konci metodologické části.

6.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvořily čtyři rodiny, u kterých byla splněna podmínka toho, že mají děti mladšího školního věku. Rozhovory probíhaly v domácím prostředí za účasti ostatních členů domácnosti. Vyhodnocení všech rozhovorů bude v závěru tohoto šetření. Vzorek rodin by měl být pro výsledky tohoto šetření dostačující. Rozhovory byly se svolením všech zúčastněných nahrávány nebo zaznamenávány na papír.

¹²³ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 182. ISBN 978-80-247-1369-4.

6.3 Vlastní šetření

6.3.1 Rozhovor č. 1

Radka (38)

Veronika (11)

1. Jak dlouho praktikujete s bývalým manželem střídavou péči?

Je to 2 roky, co máme střídavou péči.

2. Kolik bylo Vašemu dítěti let, když jste se rozešli?

Byly jí dva roky, když jsme se rozešli, k tatínkovi chodila na víkendy. Automaticky to přijala od mala. Postupem přišly otázky, proč jsme se rozešli.

3. Proč jste se rozhodli pro střídavou péči?

Na návrh bývalého partnera, byl to jeho požadavek. Nejdřív jsem nesouhlasila, ale byla to taková zvláštní situace. Dcera v podstatě projevila zájem, že chce být u tatínka. V té době jsem z druhého manželství měla dvouletou dceru a Verča měla pocit, že se o ni nikdo nezajímá. Připadala si odsunutá. Nahrávalo to požadavkům bývalého partnera. Pro ni byl pobyt u něj útěk z reality. Na sociálce se jí ptali, zda chce být s otcem. Ona řekla, že chce.

Souhlasila jsem kvůli dceři. Nehádala jsem se s ní, když jsem zjistila, že to sama chce, tak jsem ustoupila. Verča se chovala nepříjemně, nerespektovala mě, chtěla k tatínkovi, stálo hodně v opozici vůči mně. Byla postavená proti nám. Nakonec jsem jí nechala, ať jde a zkusí to.

4. Bývalý manžel tedy hned s návrhem dcery souhlasil?

Bývalý manžel se o střídavou péči pokoušel rok předtím a neuspěl. Verunka pak chodila a říkala tatínkovi, že si jí nevšímám, že s ní nikam nejezdím, že jí nemám ráda. Tatínek v této situaci viděl příležitost, jak jí k sobě dostat.

5. Jaká je frekvence střídání?

Střídání probíhá po týdnu. Vždy v neděli.

6. Jak daleko od sebe bydlíte?

Bydlíme od sebe 10-12 kilometrů v rámci jednoho města. Blíž má dcera školu od nás, od manžela musí dvěma autobusy. Ale jezdí s ní další děti.

7. Jak to má dcera s oblečením? Má u každého svojí skříň?

Dcera má oblečení dvakrát, jediné, co přenášíme, jsou školní věci a věci na kroužky. U nich má skříň plného oblečení, nepřenáší si to. Otec jí většinou kupuje značkové boty adidas, já spíše neznačkové tenisky. Pro mě není značka důležitá. Zpočátku jsme věci převáželi, ale manžel měl pocit, že toho kupuje víc a to se mu nelíbilo. S manželem jsme každý jinej, je to znát stále více, čím déle jsme od sebe.

8. Máte nějaký harmonogram na Vánoce?

Vánoce střídáme rok a rok. Štědrý večer bez dítěte je krušnej, letos bude u otce a 25. u nás. Je to soudně daný. Chtěla jsem na čerty, protože každý rok vycházel na něj, ale odmítl to. Bývaly roky, které byly horší, ale vzhledem k tomu, že je to už delší dobu, jsem na to zvyklá.

9. Chodí do jedné školy?

Školu má jednu, ve škole o střídavé péči ví, kdyby se cokoliv stalo, aby věděli kam volat. Já jsem chtěla, aby jí učitelka sledovala, kdyby byl nějaký problém v týdnu, kdy není u mě.

10. Jaká řešíte finanční stránku?

Finance jsou na půl, hlídáme to. Kroužky platí ten, kdo má na dítě daňovou úlevu. Školní potřeby kupuji já a pak je vyúčtuji proti otci. Když se platí tábor, tak ho zaplatím já a pak mu to naúčtuji.

11. Vyhovuje vám toto uspořádání?

Na jednu stranu jo. Je blbé to říct, ale ona se může konfrontovat i s otcem, přichází do puberty a ten otec má vůči ní pevnější ruku. Nemůže říct, že dceři dovoluji něco, co on by nedovolil, starosti jsou půl na půl.

12. Jak střídavá péče vyhovuje Vaší dceři?

Dcera se s tím smířila, nedělá jí to problém. Nesnese se s novou manželkou otce, moc se jí tam nechce. Během jednoho týdne přišla domů a omluvila se za své chování, zjistila, že se jí tam moc nelíbí, její představy nebyly splněny.

Nedávno řekla větu „Mami já jsem nebyla ani měsíc na jednom místě.“

13. Jakým způsobem se její představy nenaplnily?

Představovala si to pohodlnější, jako prázdniny, ale pak zjistila, že musí poslouchat. Do té doby tam jezdila jen na výlety, musí poslouchat tátu, uklízet pokoj, mýt nádobí. Dostala za vyučenou, je to zvláštní, ale pochopila, že u mámy se špatně nemá, i když jsme na ní přísný, chceme, aby doma pomáhala.

14. Jaká je její vztah s Vaším novým partnerem?

Vztah s mým novým přítelem je lepší. Náhradní matka má na ní větší nároky, můj manžel jí nehoní. Myslím, že jí vadí, že jí koordinuje někdo cizí.

15. Ovlivnila střídavá péče Vaší dceru? Objevily se u ní nějaké problémy?

Myslím, že má dcera je díky tomu, že je z rozvedené rodiny zkušenější než ostatní děti. Je tomu postavena tváří v tvář. Má více životních zkušeností.

16. Projevila se celá situace nějakým negativním způsobem ve škole?

Školu zvládala v pohodě, nemělo to vliv, konzultovala jsem to s paní učitelkou a ta u ní nic nepozorovala.

17. Jaké pozitivní stránky Vám střídavá péče přináší?

Rozdělení rolí v rodičovské roli, není to o tom, že se stará jen matka. Stará se i otec a i ten pochopil, že to není sranda. Zjistil, že neuklízí, že odmlouvá, zjistil, že se musí starat, protože neplní povinnosti.

18. Dokážete se s manželem bez problému domluvit?

Psychologové mi radili, že máme komunikovat, ale moc to nejde, kdybych neměla plat a měla jen sociálku, byl by to problém. Verča by byla znevýhodněná. Když zvoní

telefon a volá manžel, mám žaludeční neurózu, musím se přemáhat. Je velice nepříjemný, důrazný. Nebere si servítky, má pocit, že si musí vše vydobýt.

19. Důvod rozchodu?

Názorový nesoulad.

20. Radili jste se tedy o celé záležitosti s psychologem?

Já jsem navštěvovala s Verčou krizový centrum pro rodinu a děti, kde zjišťovali, zda je pro péči vhodná či nevhodná. Nechtěla tam moc mluvit, neměla tam důvěru. Byla tam mladá pracovnice a ta řekla, že je zastáncem střídavé péče. Možná nakonec měla pravdu, povinnosti jsou půl na půl.

21. Jak jste střídavou péčí v té době vnímala?

Nemohla jsem to dlouho pochopit, byla to jedna velká neznámá, nevěděla jsem, do čeho jdu a jaký to bude, byla jsem na tom psychicky zle. Nakonec mi to i pomohlo spoustu věcí pochopit a trochu jsem se více psychicky srovnala. Verča došla k poznání, že jsem hodná, otevřelo jí to oči.

22. Jsou v celém procesu nějaký závažnější problém?

Když je u otce, tak ten jí nevozí autem do školy. Já jí vozím. Advokátka protistrany řekla, že dítě v 10 letech musí být schopné samo jezdit do školy s přestupem.

23. Útočí na Vás manžel skrze dceru?

Nevlastní mamka jí říká: „To tě máma poslala se špinavou bundou?“ má dcera mě brání. Je to takové nepřímé, ale Verča si to uvědomuje.

24. Jak to vidíte do budoucna se střídavou péčí?

Verča občas naznačí, že chce být u mě. Byl by tam finanční problém, protože by musel platit výživný, jemu to vyhovuje, že je to půl na půl. Finančně je na tom lépe on.

25. Máte někdo z Vašeho okolí zkušenosti se střídavou péčí?

Kamarádky kamarádka má také děti ve střídavé péči. Má časově náročnou práci, odbyde si práci, když děti nemá. Vyhovuje jí to, starosti jdou půl na půl a dokáže dobře využít ten týden, kdy děti nemá. Je důležité najít výhody sama pro sebe, aby to ta ženská zvládla. Musím si říct, že když mám volno, můžu si dojít do kina. Řeším jen jedno dítě a to je rozdíl, než když mám dvě. Je to lepší, než se z toho zhroutit, než se s ním hádat. Je lepší ustoupit.

Dítě má dva rodiče, a pokud jeden z rodičů není gambler nebo alkoholik, tak to dítě ho má rádo. Nebudu jí říkat, co kdy otec udělal, ať si udělá obrázek sama. Už teď vychází najevo názory mého manžela. Verunka přijde a řekne, že táta řekl tohle a že jí se to nelíbilo. Čas všechno ukáže. Jejího tátu nepomlouvám.

6.3.2 Rozhovor č. 2

Alena (36)

Viktorie (11)

Emma (9)

1. Jak dlouho praktikujete s bývalým manželem střídavou péči?

Je to cca 5 let.

2. Kolik bylo Vaším dětem, když jste se rozešli?

Odešla jsem od něj, když dětem bylo 4 a 8 let, ale měla jsem to udělat dřív. Poslední roky jsem to držela silou vůle. Chtěla jsem, aby děti byly starší, ale udělala jsem chybu, protože starší děti to nesly hůř. Musely si zvyknout, ale minulý týden dcera plakala, že by chtěla mít oba rodiče, a že závidí své spolužačce, která má oba rodiče.

3. Proč jste se rozhodli pro střídavou péči?

Protože bychom se jinak nerozvedli. Probíhalo tam násilí a já kdybych u něj zůstala, tak bych zmagóřila a pozabíjeli bychom se. Kdybych totiž odešla bez dětí, tak bych je pak už nedostala. Střídavá péče byla jediná varianta.

4. Jaká je frekvence střídání?

Střídání je po týdnu.

5. Jak daleko od sebe bydlíte?

Bydlím 10 km od města, kde bydlí bývalý manžel. Děti mají stejnou školu a stejný kroužky.

6. Mají děti u každého své vlastní pokojíčky?

U mě je mají. U manžela je budou mít až teď. Byla tam kvůli tomu u něj sociálka, ale nepustil je dovnitř.

7. Vyhovuje vám toto uspořádání?

Ne, nevyhovuje. Chtěla bych děti do své péče, ale vím, že bych je nedostala. To, co on předvádí, je strašný. Manžel do našeho konfliktu vztahuje děti. Osočuje mě před nimi.

8. Jaký je tedy Váš vztah s manželem?

Mám s ním neustálé konflikty. Naposledy na třídní schůzce, na kterou jsme se nedomluvili. Manžel šel k jedné dceři, já ke druhé. Po skončení třídní schůzky u první dcery jsem šla do třídy té druhé. Třída byla prázdná, nikdo tam nebyl, protože třídní schůzka skončila. Pak jsem jela k němu domů, kam mě dcery pustily. Když přišel, osopil se na mě se slovy, co tam prý dělám. Chtěla jsem se zeptat na třídní schůzku u druhé dcery a domluvit se na výuce. Udělal hroznou scénu.

9. Jak se k Vašemu vztahu staví děti?

Děti to tak nějak berou. Manžel je obrovský manipulátor. Děti mi ani nevolají, když jsou u něj. O děti se nestará on, ale babička. Ani nevím, když má jedna z nich angínu.

Děti jednou navrhly, abychom bydleli v jednom bytě, kde bychom se střídali. Ale to si nedokážu představit, že bych celý týden po něm uklízela. On je hrozný čuně, navíc si nedokážu představit, že bych se s ním střídala o jednu postel.

10. Jak je to s finanční stránkou?

Musím chodit do práce, nedáváme si alimenty. Přitom já jsem mu 10 let v podnikání pomáhala. Odcházela jsem ze vztahu s ničím. Vše jsem si musela koupit nový.

11. Kdo platí kroužky?

Když se platí kroužky, tak vše nahází na můj týden. Přitom moc dobře ví, že na tom nejsem finančně nejlíp. Výlohy na kroužky platí ten, kdo má ten týden děti.

12. Myslíte, že toto uspořádání dětem vyhovuje?

Dcera si stěžuje, že jsou jak přelétavý husy, že by chtěly být u jednoho. Výchova jim nevyhovuje, neví, kde mají jaké věci. Dcera chodí na kytaru, tenis, piáno. Všechny pomůcky a školní věci se musí převážet. Musím se často manžela doprošovat o různé věci, aby mi třeba půjčil brusle, když zrovna chci s dětmi někam jet. Když je v mém týdnu nějaká akce, vždy ho požádám, zda by mi dal děti. Pokaždé je z toho obrovský problém. Dusi mě a na poslední chvíli mi děti dá.

13. Projevuje se celá situace nějak negativně u dětí?

Dcera měla obrovský obrovský bolesti břicha, když měla jít k tatínkovi. Druhá dcera měla hrozný psychický stav, brečela, že jsem odešla od tatínka. Byla jsem to já, kdo odešel z domu. Byl to jeho barák. Minulý týden brečela, že závidí kamarádce, která má oba rodiče.

14. Jaký je současný vztah mezi Vámi a manželem?

Manžel mě do teď sleduje, zda třeba jedu vyzvednout děti ze školy. Po pěti letech, co jsme se rozvedli, mě pořád pronásleduje. Poprvé letos mám děti na Vánoce. Předtím vždy Vánoce vycházely na manžela. Na sociálce mi nepomohli.

15. Kdy si předáváte děti?

Děti jsme si předávali v neděli, přesně v poledne. Chtěla jsem to změnit, ale manžel byl proti. Ovšem poslední půl rok manžel zjistil, že je lepší děti předávat v pondělí po škole. Jsem ráda, když ho nevidím. Jen naházu oblečení do auta.

16. Má manžel novou partnerku?

Ano, těch holek tam bylo x. Ale žádná se mu o děti starat nechtěla. Ted' má nějakou v Praze, o generaci mladší holky. Stabilně s ním nikdo není. O děti se prakticky stará babička. Já mám v současné době partnera.

17. Důvod rozchodu?

Nevěra z mé strany, protože jsem to už s ním nemohla vydržet. Byla jsem s ním 12 let.

6.3.3 Rozhovor č. 3

Petr (39)

Vojtěch (12)

1. Proč jste se rozhodl pro střídavou péči?

Chtěl jsem to sám. Ona se bránila. Nechtěl jsem syna vidět jednou za 14 dní na víkend.

2. Jak dlouho máte střídavou péči?

Střídavá péče máme od léta 2008 – 7 roků.

3. Jaká je u Vás frekvence střídání?

Střídavku mám od doby, kdy bylo malému pět. Od prvního dne jsme jeli střídavku 3 a 4 dny, vlastně až do konce první třídy. Od léta 2010 je to týden a týdne. O prázdninách si to trochu přizpůsobujeme kvůli dovoleným.

4. Kdy střídání probíhá?

Máme to v neděli, v půl 7 večer.

5. Má malý u každého svůj pokojíček?

Pokojíček u každého, bydlíme v jednom městě 15 min od sebe. Vycházíme si vstříc, když někam jedu, tak je malý u manželky.

6. Jak řešíte věci pro malého?

Věci převážíme v autě, včetně hokejových pomůcek. Oblečení mu většinou kupuji já. Vždy mu to vyžehlím a připravím k převozu. Počítač má u mě i u ní.

7. Vyhovuje Vám to?

Určitě, protože takhle jsem to chtěl.

8. A Vaší bývalé manželce to vyhovuje?

Na začátku s tou domluvou byly problémy. Manželka to dávala k soudu. Nechtěla, abychom to měli napůl. Soudkyně byla rozumná, věděla, že se dokážu o malýho postarat. On sám chtěl být se mnou.

Bývalá manželka má již druhé dítě a od té doby je trochu klid. První rok byl špatný, druhý už šel. Vše se uklidnilo, až když se jí narodilo druhé dítě.

9. Projevila se celá situace nějak ve škole?

Mně jeho třídní učitelka řekla, že do čtvrté třídy nevěděla, že je z rozvedené rodiny. Na rodičáku jsme se střídali s manželkou. Poznala to, až když zpracovávali nějaký úkol. U nás vše funguje dobře, malý má zázemí.

10. Jak celou situaci prožíval Váš syn?

Malý nechtěl být na začátku s ní (bývalou manželkou). Ona o něj bojovala a malej se to dozvěděl a sám jí říkal, že chce být s tátou, stejně jako s ní. Ovšem od začátku jsme byli schopný se na výchově domluvit. Nějak jsme malého proti sobě nepopouzeli, když mu něco nepovolím já, tak to ani nezkouší na mámu.

11. Jak to máte s finanční stránkou?

Táhnu to já. Platím jí alimony 5500 Kč, i když bych nemusel, a další věci jako oblečení platím já. Sice spolu nejsme, ale nechci, aby na to malý nějak nedoplácel. Malý dělá závodně hokej, takže platím sportovní pomůcky.

12. Jste spokojený se střídavou péčí?

Střídavou péčí do budoucna měnit nechci, podle mě je to nejlepší, co může být. Rodiče teda musí bydlet v jednom městě, a když jsou rozumný a domluví se na výchově, tak je to pro dítě nejlepší. Mí kamarádi to nechápou, že jsem si kluka vzal do střídavé péče. Dítě nemám proto, abych ho viděl jednou za 14 dní. Přiznávám ale, že je to náročný z hlediska organizace a plánování času. Když člověk ale chce, tak to dá.

13. Vidíte nějaká negativa?

Žádný nevidím, několikrát jsem o tom přemýšlel a nenapadá mě nic.

6.3.4 Rozhovor č. 4

Jitka (39)

Lucie (10)

1. Proč jste se rozhodli pro střídavou péči?

Se střídavou péčí přišel bejvalej. Původně měla být Lucinka u mě. On si sám došel na soud a domluvil si to tam. Tam mu řekli, že se to zkusí, a když to nebude fungovat, tak se to ještě poupraví. Pak jsme přišli na to, že to funguje.

2. Vy jste tedy původně nesouhlasila?

Byla jsem proti. Během rozvodu jsme na sebe navzájem házeli špínu. Nedokázala jsem si představit, že se o ni někdo dokáže postarat stejně dobře jako já. Když byl nějaký problém, tak s mým bývalým partnerem nebyla řeč. Vše kolem Lucky jsem pak začala řešit s jeho novou partnerkou. S tou mám dobrý vztah a dokážu se s ní domluvit.

3. Jakou máte frekvenci střídání?

Je to po týdnu. Původně to bylo od středy do středy. Na návrh nové partnerky mého bývalého to je od neděle do neděle.

4. Jak dlouho máte střídavou péči?

Střídavou péči máme tři roky.

5. Má dcera jednu školu?

Ano, má. Bývalý bydlí asi 5 km ode mě.

6. Jak funguje Váš vzájemný vztah s bývalým partnerem?

Máme spolu dobrý vztah. V současné době mám nového partnera a všichni se kamarádíme. Můj nový partner si s mým bývalým rozumí. Byli jsme dokonce na jejich svatbě. Když oni potřebují vyměnit dny v týdnu, tak si vycházejí vstříc podle potřeby. Narozeniny dcery jsme slavili společně. Dárky jsme také financovali společně.

7. A finanční stránka tedy? Jak vypadá?

Finance jsou půl na půl. Bývalý platí družinu a obědy. Oblečení kupuje každý zvlášť. Snowboard má u nás. Lyže u nich.

8. Jak to řešíte s věcmi pro dceru?

Věci má Lucinka u každého zvlášť.

9. Jak to vyhovuje dceři?

Lucince to vyhovuje. Zvykla si na to. Trochu se jí stýská, když se u někoho zdrží déle. Denně volá nám i jim, podle toho u koho je. Ze začátku se jí trochu zhoršil prospěch ve škole, ale začali jsme se s ní pravidelně učit, tak je to lepší. Všechno se snažíme řešit v klidu. Když je nějaký problém, tak si zavoláme, vysvětlíme si to. Ze začátku se snažila ze situace něco vytěžit. Citově nás vydírala. Pak jsme si sedli a vše vysvětlili. Říká nám, že to takhle není normální, že když se lidi rozvedou, tak se mají hádat.

10. Vidíte nějaká negativa?

Negativa žádná nevidím. Ze začátku to byl šok. Já jí chtěla do své péče s tím, že on by si jí bral na víkendy.

11. Ví o střídavé péči ve škole?

Ve škole o tom ví. Na třídní schůzky chodíme oba dva. Třídní jsem o celé situaci informovala.

6.3.5 Rozhovor s pedagogem č. 1

1. Jak často se jako pedagog setkáváte s tím, že má dítě střídavou péči?

V každé třídě je pravidlem, že jsou zde děti z rozvedených rodin. Většinou převládá svěření do výhradní péče matky. Střídavá péče není příliš častá, přesto několik žáků zde máme.

2. Máte v současné době nějaké dítě ve třídě, o kterém víte, že má střídavou péči?

Ano, v současné třídě, kde jsem třídní učitelka, mám holčičku, která je ve střídavé péči. Dozvěděla jsem se to až po delší době, řekl mi to otec na rodičovské schůzce zhruba rok poté, co byla dohodnuta střídavá péče. Do té doby to dítě i rodiče přede mnou i třídou tajili.

3. Má to na dítě nějaký zásadní vliv, co se týká výuky?

U holčičky jsem sledovala zhoršení soustředění na výuku, snížení zájmu o předměty a zhoršení prospěchu ještě před tím, než jsem se vše dozvěděla. Dítě se začalo jevit jako nemocné, bez úsměvu a radosti ze života.

4. Jak hodnotíte dítě po psychické stránce?

Dítě je smutnější a roztěkané. Pravděpodobně velmi těžce snášelo konflikt mezi rodiči, jejich následný rozchod a pak střídavou péči.

5. Váš vlastní názor na střídavou péči?

Podle mne není střídavá péče šťastným řešením. Dítě nemá svůj stálý zachytý bod - domov. Neustálé cestování a stěhování mezi dvěma domovy působí negativně na nevyzrálou dětskou psychiku - zvyšuje pocit nejistoty u dítěte. Lepší je zakotvení dítěte u jednoho z rodičů a návštěvy toho druhého.

6.3.6 Rozhovor s pedagogem č. 2

1. Jak často se jako pedagog setkáváte s tím, že má dítě střídavou péči?

Moc často ne, častější je to, že má dítě ve své péči matka.

2. Máte v současné době nějaké dítě ve třídě, o kterém víte, že má střídavou péči?

Ano, teď mám ve třídě jednoho chlapce. Víím to od začátku, co nastoupil do první třídy, sdělila mi to maminka.

3. Má to na dítě nějaký zásadní vliv, co se týká výuky?

Dítě vidím jako bezproblémové. Jednou si tedy vybavuji, že mu na jeden předmět chyběla učebnice a omlouval se tím, že si jí zapomněl týden předtím u tatínka.

4. Jak hodnotíte dítě po psychické stránce?

Dítě mi přijde trochu tišší než ostatní žáci. Jinak velké rozdíly s ostatními dětmi z rozvedených rodin nevidím.

5. Váš vlastní názor na střídavou péči?

O střídavé péči si nemyslím v zásadě nic špatného, je to jen jiný způsob toho, jak se rodiče starají o své dítě. Jediné, co vidím jako negativum je to, že dítě nemá věci na jednom místě. To si myslím, že může působit trochu chaos, co se týče organizace věcí a plnění domácích úkolů.

6.4 Zhodnocení výsledků šetření

V následující části bych ráda shrnula výsledky rozhovorů a osvětlila tak některé otázky kolem střídavé péče.

1. Jak se rodina dohodne na střídavé péči?

U všech rodin přišel s návrhem střídavé péče vždy jeden z partnerů. Ten druhý byl většinou proti. Mnohdy se tak stalo i bez vědomí druhého partnera (rozhovor č. 4), případně byla situace taková, že střídavá péče představovala pro rodinu jedinou alternativu (rozhovor č. 2).

2. Jak se partner, který byl původně proti, vyrovnával se střídavou péčí?

I přes počáteční stresovou situaci v rodině, která souvisela s rozvodovým procesem, byla střídavá péče u většiny rodin časem akceptovatelná. Nesouhlas se střídavou péčí, který přetrvává, byl v rozhovoru č. 2. Nejčastějšími počátečními námitkami proti střídavé péči byl strach o to, zda se někdo jiný dokáže adekvátním způsobem postarat o jejich dítě. Tuto nedůvěru vůči cizí osobě projevily především matky (rozhovor č. 1 a č. 4). Postupem doby, když rodiče přišli na to, že střídavá péče funguje a nepřišly závažnější problémy, přišla úleva a akceptace tohoto stavu. Některé matky začaly ve střídavé péči vidět i výhody, např. rozhovor č. 1, kde maminka Veroniky říká, že má díky tomu více volného času sama pro sebe. Situace se uklidnila i poté, co došlo u druhého partnera k založení nové rodiny (rozhovor č. 2).

3. Jak funguje praktická stránka střídavé péče?

Všichni rodiče bydlí blízko sebe, dítě má jednu školu. Střídání dětí probíhá u všech rodin po týdnu. V rozhovoru č. 3 je zmíněno, že střídavá péče měla původně frekvenci 3 a 4 dny, což se ovšem upravilo s věkem dítěte. Za den výměny je ve většině případů označována neděle (rozhovor č. 1, 3 a 4), popř. pondělí (rozhovor č. 2). Co se týče oblečení, jsou dvě varianty, rodiče buď oblečen převáží (rozhovor č. 2 a 3) nebo dítě má u každého své vlastní oblečení (rozhovor č. 1 a 4).

4. Jak funguje v rodinách finanční stránka?

V případě, že rodiče spolu vychází dobře, dělí se o finance společně (rozhovor č. 1 a 4). V rozhovoru č. 3 je finanční stránka nastavená tak, že tatínek, který více vydělává, dává své bývalé manželce nadále alimenty. Jiná situace je v rozhovoru č. 2, kde vzájemně špatný vztah bývalých manželů brání domluvě ohledně financí.

5. Jaký je psychický stav dětí během rozvodu a následného řešení jejich péče?

U většiny dětí se ve vztahu k rodičům projeví problémy. V rozhovoru č. 1 se u dcery maminky projevila žárlivost na jejího nového sourozence, což vyústila k přimknutí ke druhému rodiči, v tomto případě k tatínkovi. To zapříčinilo to, že dítě si tímto způsobem vymohlo střídavou péči. Ovšem jeho očekávání nebyla splněná, protože v rodině otce se jí nedostává žádných privilegií ani úlev. Špatný zdravotní a psychický stav se objevil v rodině č. 2. Zhoršený prospěch se projevil u rodiny č. 4. Naopak zcela bez problémů zvládla situaci rodina č. 3., kde byly problémy překonány intervencí dítěte.

6. Jak střídavá péče vyhovuje dětem?

V rodině č. 1 dítěti střídavá péče nevyhovuje, ale je s ní smířená. Dítě uvádí, **že mu nevyhovuje nebýt alespoň měsíc na jednom místě.** V rodině č. 2 dětem situace nevyhovuje vůbec. **Děti mají zmatek ve věcech a neví, kde co mají.** U rodiny č. 3 dítěti daná situace vyhovuje. Nezazněl tam jediný argument proti. V rodině č. 4 **dceři situace vyhovuje také.**

U této otázky jsou výsledky půl na půl, myslím si, že tento stav je ovlivněn vztahem mezi rodiči.

7. Jak rodiče vidí pozitiva a negativa střídavé péče?

Za nejčastější pozitiva je uváděno rozdělení rodičovské role a více volného času. Po překonání počátečních obtíží se většina rodičů se střídavou péčí smířila a akceptovala ji. Většina rodin uvádí za základ toho, aby střídavá péče fungovala, domluvu obou partnerů (rozhovor č. 3 a 4), bezproblémový vztah obou partnerů a bydliště blízko u sebe. Se střídavou péčí naopak nejsou spokojené ty rodiny, kde panuje mezi bývalými partnery napětí (rozhovor č. 1). Zcela odmítána je pak rodinou č. 2.

8. Povědomí rodičů o střídavé péči?

Alespoň půlka rodičů o střídavé péči vůbec neuvažovala. Podnět k ní většinou dal jeden z partnerů. Zajímavé je, že ve všech případech to byl otec (rozhovor č. 1,2,3 i 4). To může svědčit o narůstajícím trendu toho, že i otcové se chtějí aktivně podílet na výchově svých potomků. Matky se naopak držely tradičního modelu, kdy je dítě svěřeno výhradně do jejich péče a k otci dochází.

9. Názor pedagogů na střídavou péči?

V případě těchto rozhovorů je vidět, že názor pedagoga ovlivňuje jeho osobní zkušenost. Střídavá péče opravdu není častým způsobem uspořádání poměru v rodině, proto ani jejich zkušenosti s tímto uspořádáním nejsou velké. Jisté je to, že celý proces rozchodu má vliv na psychiku dětí. Jako nejčastější negativum střídavé péče viděli učitele to, že dítě nemá jedno zázemí a musí neustále přenášet své věci, což může komplikovat kvalitu přípravy na hodinu. Jak vyplynulo z rozhovorů, je důležitá doba, kdy dochází k rozluce partnerů. U prvního rozhovoru viděl pedagog přímo, jak celý proces měl na dítě negativní vliv. V případě druhého rozhovoru, chlapeček do první třídy nastupoval, s již zavedenou střídavou péčí. To se pak odrazilo i v samotném hodnocení střídavé péče.

10. Rozdíly v pohledu pedagogů a rodičů na střídavou péči

Zásadní rozdíl v pohledu pedagogů a rodičů na střídavou péči vidím v tom, že pedagogové se na celou situaci mohou dívat více objektivně, bez zapojování emocí do celé situace. Nevýhoda je ovšem ta, že jejich pohled je jednostranný tj. hodnotí dítě pouze na základě toho, jak se chová ve škole. Znají ho pouze ze školy, nejsou s dítětem po celý den. Neví, jaká je přesně situace v rodině. Rodiče samozřejmě do svého pohledu zapojují emoce, chtějí pro své dítě, to co je z jejich pohledu nejlepší. Dle mého názoru je důležité si uvědomit, co chce dítě a podle toho se snažit najít nejlepší řešení.

ZÁVĚR

Střídavá péče představuje v českých rodinách zcela nový prvek, který je dosud zahalen spíše tajemstvím a jednou velkou neznámou. I přes to k nám pronikají první náznaky toho, že by se střídavá péče v budoucnu mohla stát dominantním druhem porozvodové péče o děti. Příčin tohoto procesu je několik. Může jím být narůstající nárůst rozvodů v naší společnosti, emancipace otců a postupné odbourávání zakořeněných předsudků ohledně výhradní role matky v životě dítěte.

Ovšem nejdůležitější otázkou celé práce je to, zda je střídavá péče vhodná především pro ty, kterých se to týká nejvíce – tedy dětí. Aby mohla být střídavá péče v rodině uplatňovaná, je třeba splnit několik základních bodů. Prvním z nich je bezproblémový vztah obou rozcházejících se partnerů. To je důležité proto, aby se na výchově dítěte mohli domluvit a určit pravidla. V případě, že je vztah manželů napjatý, může to negativním způsobem ovlivnit dítě samotné, které se tak může stát prostředníkem pro útoky mezi rodiči. Další podmínkou je bydliště v jednom městě – dítě by nemělo navštěvovat dvě školy. Každý z rodičů by měl být schopen vytvořit dítěti dobré zázemí, aby mu tak co nejvíce usnadnilo přecházení mezi dvěma bydlišti.

V teoretické části jsem se snažila čtenáři vysvětlit základní prvky rodiny, její funkci a přínos pro dítě. Definovala jsem současnou rodinu a vysvětlila, co je manželství. Ukázala, jak se manželství může dostat do krize, která vyústí v rozvod. Následné kapitoly pak ukázaly proces rozvodu a druhy porozvodové péče. Tématem celé práce pak byla střídavá péče, kterou jsem detailně popsala v samostatné kapitole. Ukázalo se, že v zahraničí je střídavá péče daleko častější způsob úpravy péče o dítě než u nás.

Empirická část se pak věnovala příkladům rodin, kde je střídavá péče praktikována a jejím příběhům. Výzkum se probíhal formou rozhovoru se čtyřmi rodinami. Každá z nich byla jiná a každý z rodičů měl na toto téma jiný názor. Jako u všech věcí, střídavá péče má své příznivce, ale i odpůrce. Myslím si, že jediným správným ukazatelem toho, zda střídavou péči mít či ne, je dítě. Právě dítě a jeho zájmy by pro nás měly být vždy na prvním místě.

Doufám, že tato práce poslouží jako pomocná pomůcka pro ty, kteří o střídavé péči uvažují a budou mocí díky ní zvážit všechna negativa i pozitiva.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

DUDOVÁ, R. a Š. HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-124-8.

HARGAŠOVÁ, M. a T. NOVÁK. *Předmanželské poradenství*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1730-2.

HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KRAUS, B. a V. POLÁČKOVÁ. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

LANGMEIER, J. a D. KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

MATĚJČEK, Z. a Z. DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.

MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Slon, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnost)*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-0188.

NOVÁK, T. *Střídavá péče o dítě*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.

SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.

ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

WARSHAK, R. *Revoluce v porozvodové péči*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-089-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*. [online] 2009. [cit. 2015-12-08]. Dostupné z http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

Manželství. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012*. [online]. [cit. 2015-11-15]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-1>

MICHALÍK, J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. [online]. Pardubice: Studio Press, 2013 [cit. 2015-11-14]. ISBN 978-80-86532-29-5. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1416932312.pdf>

Německo [online]. [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/168-pravda-o-stridave-peci-v-eu-5>

Poměry mezi rodiči a dítětem. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012*. [online]. [cit. 2015-12-01]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-2-dil-2?strana=8>

Philippe Ariés [online]. [cit. 2015-11-15]. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Philippe_Ari%C3%AAs

Pierre Felix Bourdieu [online]. [cit. 2015-11-15]. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Pierre_Bourdieu

Rodinné právo. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012*. [online]. [cit. 2015-11-14]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2?strana=3>

Rozvod manželství. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012*. [online]. [cit. 2015-11-19]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-1-dil-5>

Slovensko [online]. [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/140-novela-zakona-na-slovensku-neprosla>

Střídavá péče není žádná idyla, ale každodenní dřina [online]. [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.vitalia.cz/clanky/stridava-pece/>

Střídavá péče novým standardem v péči o nezletilé? [online]. [cit. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/stridava-pece-novym-standardem-v-peci-o-nezletile>

Střídavá výchova ve světě [online]. [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.stridavka.cz/stridava-vychova-ve-svete>

Švédsko [online]. [cit. 2015-12-08]. Dostupné z <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/168-pravda-o-stridave-peci-v-eu-5>

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. *Listina základních práv a svobod* [cit. 2015-11-14]. Dostupné z <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Vznik manželství. In: *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.* ze dne 3. února 2012. [online]. [cit. 2015-11-17]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-1-dil-2>

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. [cit. 2015-11-14]. Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/zakon-o-rodine>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Martina Coňková

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Pozitivní a negativní dopad střídavé péče u dětí
mladšího školního věku

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 56

Počet titulů českých použitých zdrojů: 15

Počet internetových zdrojů: 17

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Hadj Moussová